

**EXAMENSARBETE I LÄRARPROGRAMMET
VID
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK
2007:38**

Fröken får vi...?

Pedagogers erfarenheter och uppfattningar om barns
inflytande och delaktighet i förskolan

Evelina Svalin & Fredrika Svanström

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Sammanfattning

Arbetets art:	Lärarprogrammet, Inriktning förskolan, grunden till lärande 210 hp Examensarbete: Att utforska pedagogisk verksamhet 15 hp
Titel:	Fröken får vi...? Pedagogers erfarenheter och uppfattningar om barns inflytande och delaktighet i förskolan.
Engelsk titel:	Teacher can we...? A number of educationalists comprehensions around children's influence in preschool.
Författare:	Evelina Svalin & Fredrika Svanström
Handledare:	Kristina Bartley
Examinator:	Kennert Orlenius
Datum:	Januari 2008

BAKGRUND: För att kunna ge barnen en bra grund när det gäller de demokratiska värderingarna som vårt samhälle vilar på är det viktigt att barnen får möjlighet att ha inflytande och påverkan över sin vardag i förskolan.

SYFTE: Syftet med denna undersökning är att studera 12 pedagogers uppfattningar och erfarenheter av barns inflytande i den dagliga förskoleverksamheten med barn i åldrarna 1-6.

Våra frågeställningar är följande:

- Hur ser pedagogerna på barns inflytande i förskolans verksamhet?
- Vilka erfarenheter har pedagogerna när det gäller barns inflytande och påverkan i den dagliga förskoleverksamheten?

METOD: Denna undersökning grundar sig på en kvalitativ metod med hjälp av self report som metodredskap. 10 av 12 pedagoger har deltagit i denna undersökning.

RESULTAT: Av resultatet framgår att pedagogerna på olika sätt arbetar med barns inflytande och delaktighet genom att pedagogerna låter barnen få påverka sin situation och att de är uppmärksamma, öppna och flexibla för att kunna ta vara på barnens idéer och intressen. De erfarenheter som pedagogerna berättar om kring barns inflytande är både situationer då pedagogerna intar både barns perspektiv och barnperspektiv. De beskriver situationer då det har fungerat bra och då det har fungerat mindre bra. Pedagogerna menar att det har fungerat bra då barnen har fått vara med och påverkat, exempelvis i utformning av aktiviteter. De menar vidare att det har gått mindre bra då de har gett barnen möjlighet till att ta ansvar som barnen inte har klarat av, bland annat på grund av ålder och mognad. Tidsbrist, rutiner och blandade åldersgrupper är andra svårigheter som framkommer.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
INLEDNING	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
AVGRÄNSNINGAR	6
BAKGRUND	6
BEGREPPSFÖRTYDLIGANDEN	6
<i>Inflytande</i>	6
<i>Delaktighet</i>	7
<i>Pedagoger</i>	7
TIDIGARE FORSKNING KRING BARNNS INFLYTANDE	7
<i>Olika grader av vuxenstyrning</i>	7
<i>Barns möte med demokrati</i>	8
<i>Synen på barn</i>	9
<i>Barnperspektiv och barns perspektiv</i>	9
<i>Pedagogers förhållningssätt för att skapa möjlighet till inflytande</i>	10
<i>Makt och ansvar</i>	10
<i>Ett sätt att arbeta på där barns inflytande är i fokus</i>	11
<i>Pedagogens roll i Reggio Emilia</i>	12
STYRDOKUMENTENS SYN PÅ INFLYTANDE	14
<i>Skollagen</i>	14
<i>Lpfö98 och Lpo94</i>	14
<i>Barnkonventionen</i>	15
<i>Lokala skolplaner</i>	17
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER – BARN OCH BARNDOMSSOCIOLOGI	17
<i>Barn och barndomsteori</i>	17
<i>Delaktighetsmodell</i>	19
METOD OCH GENOMFÖRANDE	21
VAL AV METODREDSKAP	21
<i>Self report</i>	22
<i>Urval</i>	22
GENOMFÖRANDE.....	23
<i>Forskningsetik</i>	23
<i>Validitet och reliabilitet</i>	24
<i>Förförståelse</i>	24
ANALYS OCH BEARBETNING	25
RESULTAT	25
BARNNS PERSPEKTIV OCH BARNPERSPEKTIV I VERKSAMHETEN.....	25
<i>Barns perspektiv</i>	25
<i>Sammanfattning och analys</i>	26
<i>Barnperspektiv</i>	27
<i>Sammanfattning och analys</i>	27

INFLYTANDE OCH DELAKTIGHET I VERKSAMHETEN.....	28
<i>Inflytande</i>	28
<i>Sammanfattning och analys</i>	29
<i>Delaktighet</i>	29
<i>Sammanfattning och analys</i>	30
PROBLEM OCH UTMANINGAR.....	30
<i>Inflytande</i>	30
<i>Sammanfattning och analys</i>	31
<i>Delaktighet</i>	31
<i>Sammanfattning och analys</i>	32
DISKUSSION	32
RESULTATDISKUSSION	32
<i>Reflektioner kring inflytande och delaktighet</i>	33
<i>Svårigheter som kan uppkomma</i>	34
DIDAKTISKA KONSEKVENSER.....	35
METODDISKUSSION	36
FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING.....	36
TACK	36
REFERENSLISTA.....	37
BILAGOR.....	39
BILAGA 1.....	39
BILAGA 2.....	40

Inledning

Vi är två blivande lärare som studerar på Högskolan i Borås med inriktning mot förskolan. Innan utbildningen arbetade vi ett antal år som barnskötare, en av oss har tidigare erfarenheter från förskolan och en av oss har erfarenheter från förskoleklass och fritids. Dessa verksamheter är belägna i olika kommuner i Västsverige.

I denna studie är vi intresserade av att undersöka vilken syn och erfarenheter ett antal pedagoger har på barns inflytande i förskoleverksamhet. Anledningen till varför vi är intresserade av detta ämne är att vi själva har upplevt att vi ofta hindrar barnens egna initiativ på grund av regler. Detta tror vi leder till att barnen känner att de inte får möjlighet att vara med och påverka sin situation. Ämnet har också diskuterats mycket under lärarutbildningen och ute i verksamheterna. Vi vill få större kunskap om barns inflytande i förskolan för att få ett stimulerande och utvecklande arbete för barnen och för oss. Vi anser att ett stort utbyte med barnen ger ett betydligt mer inspirerande arbete för oss som pedagoger. Det är inte bara vi vuxna som kan lära barnen något, utan de kan även lära oss. Det är även viktigt för barnens framtid att förskolan tidigt grundlägger demokratiska värderingar hos barnen för att samhället nu och i framtiden skall råda i en demokratisk anda.

Ur pedagogisk forskningssynpunkt anser vi att det är viktigt att forska i detta ämne med fokus på de yngre barnen, Arnér (2006) skriver i sin licentiatavhandling att det tidigare mestadels har forskats kring skolbarns inflytande. Vi anser att det bör läggas lika stor vikt vid de yngre barnen och deras möjligheter att påverka sin situation. Det kan handla om allt ifrån att själv få välja om man vill äta upp ärtorna på sin tallrik eller inte, men det kan även handla om större saker så som att få vara med och påverka ett temas innehåll. Som blivande pedagoger tycker vi det är viktigt att diskutera och reflektera sin syn på barnet, eftersom vårt arbetssätt kommer att speglas av den barnsyn vi har. Det är viktigt att vi som pedagoger funderar på om vi ser barnet som "rikt" alltså ett kompetent barn som vill och kan engagera sig i sin omvärld. Eller om vi ser barnet som "fattigt" och därmed inkompetent, ett barn som påminner om ett blankt blad som skall fyllas.

Enligt Läroplan för förskolan [Lpfö98] och Utrikesdepartementet (2003) skall barn ha rätt till delaktighet och inflytande. Lpfö 98 skriver:

I förskolan läggs grunden för att barnen skall förstå vad demokrati är. Barnens sociala utveckling förutsätter att de allt efter förmåga får ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan. De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av den pedagogiska verksamheten. (s. 14).

Det är en mänsklig rättighet för barnen att ha inflytande, få göra sin röst hörd och kunna påverka sin situation, enligt Utrikesdepartementet (2003).

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att studera 12 pedagogers uppfattningar och erfarenheter av barns inflytande i den dagliga förskoleverksamheten med barn i åldrarna 1-6.

Våra frågeställningar är följande:

- Hur ser pedagogerna på barns inflytande i förskolans verksamhet?
- Vilka erfarenheter har pedagogerna när det gäller barns inflytande och påverkan i den dagliga förskoleverksamheten?

Avgränsningar

I denna studie har vi gjort vissa avgränsningar, vi vill rikta vår uppmärksamhet på ett antal pedagoger som är verksamma i tre olika förskoleverksamheter. Anledningen till varför vi har valt att inte använda oss av barnen i denna undersökning är för att vi är intresserade av att studera pedagogernas uppfattningar och erfarenheter av barns inflytande i förskolans verksamhet. Vi anser att det i grund och botten ligger på pedagogens ansvar och uppdrag att tillåta barnen påverka sin situation och därmed ha inflytande. Därför menar vi att det är viktigt att börja undersöka pedagogernas roll.

Bakgrund

Här nedan kommer vi att presentera en genomgång av litteratur som berör vårt ämne. Forskning om barns inflytande, delaktighet, påverkan och medverkan kommer att belysas, men först inleder vi med att förtydliga vissa begrepp som vi använder oss av i denna undersökning.

Begreppsförtydliganden

Inflytande

Det går att tolka ordet inflytande på många olika sätt. Arnér (2006) menar att man tidigare har koncentrerat sig på att forska om elevinflytande i skolan, däremot finns det inte så mycket skrivet om inflytande i förskolan. Arnér skriver vidare att man ofta pratar om elevinflytande, elevdemokrati, självbestämmande, medbestämmande, medinflytande, delaktighet och inflytande och barns rätt. Arnér menar att man många gånger inte använder en klar definition av begreppen. Man kan använda dessa begrepp på många olika sätt, men ändå mena samma sak. Arnér upplever att man ofta använder orden inflytande och delaktighet synonymt med varandra, vilket hon menar att man inte skall göra.

Arnér (2006) skriver att inflytande är när barnen får möjlighet att påverka sin situation i den dagliga verksamheten. Även Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) menar att inflytande är när barn tillsammans med andra barn får vara med och aktivt påverka i de beslut som tas i den pedagogiska verksamheten. Dessa beslut kan gälla regler för trivsel och samvaro, val av tema,

material och aktiviteter. I denna uppsats kommer vi att använda oss av Arnèrs och Pramling Samuelssons & Sheridans definitioner av begreppet inflytande.

Delaktighet

När Arnér beskriver begreppet delaktighet menar hon att det är när barnen tar del av det som pedagogerna har planerat. Åberg & Lenz Taguchi (2005) skriver att man kan vara delaktig på många olika sätt. Naturligtvis är inte alla barn lika intresserade av allting, men alla barn är intresserade av någonting, pedagogens uppdrag är att hitta varje barns förmåga och intresse och se varje barns förmåga som något värdefullt. Det bidrar till att alla barn har något intressant att delge till andra. Vi väljer även här att använda oss av Arnèrs begreppsdefinition när det gäller delaktighet.

Pedagoger

När vi använder oss av begreppet pedagoger menar vi lärare med inriktning mot de yngre åren och barnskötare som arbetar i den pedagogiska verksamheten i förskolan.

Tidigare forskning kring barns inflytande

Olika grader av vuxenstyrning

Månsson (2000) skriver att förskoleverksamheten har en lång tradition bakom sig vilket under många år har format pedagogernas yrkesroll. Hon skriver vidare att förskolan består av många barn och få vuxna och att pedagogerna styrs av andra tider, regler och ramar än i hemmet. Pedagogerna måste ta hänsyn till barnens omsorgsbehov och dagliga rutiner vilket blir väldigt tydligt på småbarnsavdelningar. Detta i sin tur bidrar till att stora delar av dagen redan är inplanerad och styrd menar Månsson. Hon ger exempel på situationer som styr verksamhetens upplägg och tid, det kan vara allt ifrån måltider till samlingar och vilostunder. Detta kan medföra att barnen blir avbrutna i sina fria aktiviteter på grund av dessa regler och rutiner som måste tillgodoses. Månsson skriver också att barnen många gånger blir påskyndade och avbrutna i sina viktiga aktiviteter för att rutiner och tider skall passas.

De klimat som råder i förskolans verksamhet är av stor betydelse för barnens sociala och emotionella utveckling. Om pedagogerna i förskolan ger barnen utrymme till samlevnadsklimat kan de också ge barnen möjlighet att pröva olika handlingar, detta enligt Månsson (2000).

Månsson skiljer även mellan olika grader av vuxenledda aktiviteter. För det första, situationer som är helt vuxenledda, exempelvis samling och sång- och rörelsestund. För det andra, delvis vuxenledda situationer som måltider och fruktstunder, och för det tredje, situationer som är icke vuxenledda såsom den fria leken utan vuxenstyrning och planering.

Hon kommer fram till att önskan av bekräftelse är stor under de helt vuxenledda situationerna. Månsson såg också i sina observationer av några samlingar att pojkarna tog mest initiativ till samspel med pedagogerna. Det är även pojkarna som tar mest initiativ till deltagande och får utrymme för att svara på pedagogernas frågor. Under de delvis vuxenledda situationerna kommer Månsson fram till att det handlar mycket om att barnen vill få något, under måltider

och av- och påklädningssituationer. De visade sig även att pojkar och flickor tog lika mycket initiativ, vilket var fallet i de icke vuxenledda situationerna. Hon såg även att barnen oavsett kön inte var så kontaktsökande till pedagogerna i den fria leken. När barnen väl sökte kontakt med pedagogerna handlade det om en önskan om att få något eller en önskan om bekräftelse och frågor. Det visade sig också att det ofta var de större barnen som muntligt sökte bekräftelse genom att vilja ha respons av pedagogerna.

Barns möte med demokrati

Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) menar att om barn känner att de får möjlighet att kunna påverka sin situation och dess innehåll utvecklar de sin förmåga att förstå demokratiska principer och fatta olika beslut. Arnér (2006) i sin tur skriver, att för att demokratin skall fungera måste man lägga vikt vid varje individs strävan och ansträngning, detta för att alla skall få vara delaktiga och på det viset skapa en ansvarsfull tillvaro. Hon skriver vidare, att barnen skall lära sig att ta ansvar för sina handlingar och för de konsekvenser som blir av dessa. Arnér skriver vidare att människan måste utbildas inom detta redan i tidig ålder. Hon skriver om utbildning som växande och menar att barn skall ges inflytande i den dagliga förskoleverksamheten för att de skall känna sig betydelsefulla. Hon menar även att det är viktigt att barnen utvecklar ansvarskänsla och förståelse för att ett demokratiskt liv skall bli möjligt. Hon påpekar också att barnen skall få en förståelse för samspel och respekt gentemot varandra, därför är det viktigt att barnen i skolan vänjer sig vid att ta hänsyn till andra.

För att barn skall kunna påverka förskolans vardag bör pedagogerna förbereda barnen för inflytande, delaktighet och ansvar, men även om deras rättigheter och skyldigheter som är viktiga för att demokrati skall fungera. Hon menar också att man måste ta vara på barns perspektiv för att de på ett meningsfullt sätt skall kunna fostras till demokratiska medborgare. Genom att barnen får ta ansvar ger man dem möjlighet till att bli fria, självständiga och de kan få insikt om vad demokrati innebär. Ansvar kan också vara en väg till att barnen även får möjlighet till inflytande. Enligt Arnér skall förskolan vila på en demokratisk grund, och pedagogerna ska tidigt grundlägga och ta tillvara och utveckla barnens begåvning när det gäller ansvarskänsla, social handlingsberedskap, solidaritet och tolerans. Hon menar också att ”barnen ska ha rätt till inflytande i sin egen verksamhet och de ska få möjlighet att utveckla insikter om vad begreppet demokrati kan innebära”. (Arnér 2006 s. 22) För att detta ska bli verklighet är det en förutsättning att barnen utifrån sin förmåga får ta ansvar för sina handlingar och över förskolemiljön. Förskolan är en mötesplats för pojkar och flickor, olika kulturer och olika sociala grupper, där har barnen stora möjligheter att möta demokrati och bli självständiga individer som kan fatta kloka beslut. I förskolan är det de vuxna som organiserar barnens liv därför är det viktigt att pedagogerna låter barnen komma till tals och att de tas på allvar. Vuxna måste fungera som goda förebilder för barnen när de skall skapa sig en bild av vad demokrati kan innebära. Arnér (2006)

Även Åberg & Lenz Taguchi (2005) skriver om barns möte med demokrati. De menar att, för att barnen skall få en upplevelse av det demokratiska samhället måste pedagogerna ta ansvar för att barnens förmågor tas tillvara. Pedagogerna måste även tänka på att ständigt erbjuda barnen att uttrycka sina åsikter och tankar, samtidigt måste barnen också lära sig att kunna lyssna på andras synpunkter. På detta vis kan vi på ett bra sätt skapa en mötesplats där barn och vuxna tillsammans kan reflektera och ta ansvar över både sig själva och andra i den dagliga verksamheten. Åberg & Lenz Taguchi (2005) skriver:

Att skapa en förskola som bygger på demokrati och delaktighet handlar inte om att alla får göra som de själva vill utan om att ge utrymme för att tänka fritt och respektera alla olika åsikter. Om jag som pedagog inte tar ansvar för att ge barnen möjlighet att uttrycka sina åsikter har barnen ingen som helst möjlighet att påverka sin vardag. (s.65).

Författarna menar vidare att om pedagogerna inte tar sitt ansvar när det gäller att lyssna in barnen lämnas ansvaret över till barnen. Det kan på så vis bli en osäker tillvaro för dessa barn.

Wallin (2006) skriver att vi människor runt om i världen måste försöka bilda en ny sorts demokrati som ska grunda sig på människors olikheter istället för likheter.

Synen på barn

För inte så länge sedan sågs barn som tomma kärl som skulle fyllas med vuxnas kunskap och visdom. Det var enbart frågan om att pedagogerna skulle lära ut och barnen skulle lära in, och man ansåg att de inte hade något värdefullt att delge. Pedagogerna förväntade sig att bli bemötta med respekt, uppmärksamhet och ödmjukhet, vilket inte förväntades att pedagogerna skulle ge till barnen, enligt Normell (2004).

Normell tolkar Daniel Sterns forskning om att barnet redan från livets början är en kompetent individ som kan mer än vad man från början har trott. Nu pratar man hellre om lärande (i det syftet att pedagoger och barn lär tillsammans) än om inläring. En förutsättning för lärande är bra relationer mellan vuxna och barn. Den vuxne lyfter fram barnens resurser som utgår från deras egna erfarenheter. Ju mer intresserade barnen är desto fler tillfällen blir det för lärande.

Barnperspektiv och barns perspektiv

Johansson & Pramling Samuelsson (2003) skriver om att det är viktigt att hålla isär begreppen barnperspektiv och barns perspektiv, dessa skall inte användas som synonymer till varandra. Arnér (2006) skriver att vi bör ha en förståelse för vad barnperspektiv innebär, detta på grund av att barnen skall kunna få möjlighet till inflytande. När en vuxen skall inta ett barnperspektiv är det viktigt att hålla kvar fokus på barnet. Som pedagog tar man naturligt ett vuxenperspektiv medan om man skall ta ett barnperspektiv är detta något pedagogen måste välja att inta. Bartley (2002) menar att begreppet barnperspektiv kan tolkas på många olika vis, beroende på vilket samhälle man lever i. Bartley skriver om barnperspektiv i relation till barns rättigheter. Hon delar in begreppet i 5 olika punkter, "Barnets/barns syn på sig själva och varandra, barnets/barns syn på vuxna, barnets/barns syn på samhället, den vuxnes/vuxnas syn på barnet/barn och samhällets syn på barnet/barn". (s.31) Härmed påpekar Bartley att begreppet barnperspektiv är mångtydigt.

När Arnér (2006) skriver om barns perspektiv menar hon att det handlar om barnets egen livsvärld, hur barnet ser på sin tillvaro med egna ögon och hur de förmedlar detta till andra, i detta fall pedagogerna. Arnér refererar till Qvarsell som har genomfört en studie om samverkan mellan vuxna och barn i förskolan. Där framgick det att barnen och de vuxna inte hade samma syn på vad som var betydelsefullt och viktigt i förskoleverksamheten. Barnens fokus låg på hur verksamheten var upplagd. De ville ha möjlighet att prioritera sina egna val och avsikter, då de ville kunna variera aktiviteter i olika miljöer. Pedagogerna hade däremot en rädsla över att tappa kontrollen, de ansåg att de viktigaste var arbetet med barnen. De menade att omsorg, trygghetsskapande och kontrollen över barnen var det viktiga, vilket visar

på att pedagogerna ville barnens bästa. Hon menar att det i vissa fall kan leda till att pedagogerna inte ser ur barnens perspektiv och tar tillvara på deras uppfattningar när de arbetar på detta sätt.

Pedagogers förhållningssätt för att skapa möjlighet till inflytande

Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) skriver att det är under barnets första levnadsår som de lär sig mer än vad de någonsin kommer att göra senare i livet. Med alla sina sinnen lär och erövrar barnet sin omvärld, detta sker i ett oavbrutet samspel med andra människor och sin omgivning. ”Det är barnen som erövrar omvärlden, vi vuxna kan bara skapa möjligheter för detta genom att vi stödjer, möter och utmanar dem i deras lustfyllda lärande” (a.a. s.9). Genom lek, språk och lärande skaffar barn sig kunskaper och gör nya erövringar varje dag, vilket är avgörande faktorer för livet, menar Pramling Samuelsson & Sheridan.

I förskolan arbetar man både utifrån planerat innehåll med bestämda mål och även utifrån barnens intressen. Det är viktigt att pedagogerna har kunskaper om hur barn lär. De ska också ha ett tydligt förhållningssätt för att barnen skall få möjlighet till att finna olika kunskaper, skriver Pramling Samuelsson & Sheridan (2006). Vidare menar författarna, för att barn skall kunna utveckla en förståelse kring något bör pedagogerna lägga vikt på barnens tidigare erfarenheter, förutsättningar och intressen. Detta innebär att barnen måste få knyta an till sina egna kunskaper när de skall erövra nya. Varje barn har olika sätt att bemöta världen, detta utifrån sina unika relationer till människor och saker. Pedagogerna måste förstå hur det förhåller sig och vara beredd att tänja på sina egna avsikter för att barnen skall få utrymme i sitt eget lärande. Oavsett om pedagogen ser det eller inte finns barnets tankevärld ständigt där. En viktig del i pedagogens uppdrag är att fånga barns intressen för att spinna vidare på det som de tror att barnen har nytta och glädje av i framtiden. Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) skriver att utmaningen för pedagogerna blir att finna en balans mellan barns egna intressen och det pedagogen vill att barn skall utveckla en förståelse kring. Pedagogerna ska ge barn möjligheter till kommunikation, arbete, lek och lärande, detta är något som ständigt ska finnas i den dagliga verksamheten.

Makt och ansvar

Åberg & Lenz Taguchi (2005) skriver att barnen alltid kommer att påverkas av de vuxna vilket ställer stora krav på pedagogerna. Den vuxne väljer att se och lyfta vissa av alla saker som barnen gör. Detta gör att pedagogerna har en maktposition i förhållande till barnen i förskolan. Det är pedagogerna som hela tiden bär på makten och ansvaret, inte ens den fria leken är fri från pedagogernas makt eftersom det är de vuxna som bestämmer ramarna även för när, var och hur den fria leken skall pågå. Författarna menar även att pedagogerna har makten att organisera hela den dagliga verksamheten och det är upp till dem att välja om barnen skall få möjlighet att ha inflytande och påverka utformningen av verksamheten. Det är viktigt att pedagogerna tänker på att vara medveten om sitt ansvar gentemot barnen och att de alltid sätts i fokus.

Orlenius (2001) menar att man som ledare har makt. Han skriver:

Det som är den avgörande och intressanta frågan är inte det faktum att läraren har makt utan *hur* läraren utövar sin makt. Att utöva makt behöver inte betyda att ta *ansvar från* eleven. Att vara ledare och utöva makt kan istället innebära att man som ledare tar *ansvar för* eleven. (s. 186)

Orlenius menar att makt handlar om att få andra människor att växa, både socialt och som person. Detta i sin tur kan bidra till barnens utveckling och frihet.

Arnér (2006) skriver om rättigheter och skyldigheter, barn har rätt till exempelvis inflytande vilket innebär att det då också måste finnas någon som har en skyldighet att ge barn denna rätt, i detta fall är det pedagogernas skyldighet.

Ett sätt att arbeta på där barns inflytande är i fokus

Ett pedagogiskt arbetssätt som tror på barnets möjligheter är Reggio Emilias filosofi. Wallin (1996) skriver om eldsjälens och grundaren för Reggio Emilia, Loris Malaguzzi och hans vision om att barnet har hundra språk och att det är deras rättigheter att uttrycka dem alla.

Tvårt om det är hundra som finns

Ett barn är gjort av hundra. Barnet har hundra språk, hundra händer, hundra tankar, hundra sätt att tänka, att leka och att tala på. Hundra alltid hundra sätt att lyssna, att förundras, att tycka om. Hundra lustar att sjunga och förstå. Hundra världar att upptäcka, hundra världar att uppfinna, hundra världar att drömma fram. Ett barn har hundra språk (och därtill hundra hundra hundra) men berövas nittionio. Skolan och kulturen skiljer huvudet från kroppen. Man ber barn: att tänka utan händer, att handla utan huvud, att lyssna men inte tala, att begripa utan glädjen i att hänföras och överraskas annat än till påsk och jul. Man ber dem: att bara upptäcka den värld som redan finns och av alla hundra berövar man dem nittinio. Man säger dem: att leken och arbetet det verkliga och det inbillade vetenskapen och fantasin himlen och jorden förnuftet och drömmarna är företeelser som inte hänger ihop. Man säger dem att det inte finns hundra. Men barnet säger: tvärtom, det är hundra som finns.
(s.9-10)

Detta ligger till grund för Reggio Emilias filosofi, barnen ses som kompetenta i sitt lärande och pedagogerna har en stor tilltro till barnens inneboende möjligheter. Wallin (1996) menar att pedagogerna utmanar barnen genom att inte ge dem svaren utan låta dem själva forska och upptäcka med pedagogernas stöd. Istället för att ge barnen svar skall pedagogen ställa frågor för att ge näring till barnens lust att vilja lära sig. Barnen ses som handlande, förmögna och tänkande individer. Åberg (2005) menar att i arbetet med att lyssna in barnen är det viktigt att observera och dokumentera, här kan pedagogerna få reda på vilka styrkor, intressen och förmågor som barnen har. Det i sin tur kan leda till att pedagogen kan öka sin förståelse för hur barnen söker kunskap för att förstå sin omvärld. Detta är en levande process där nya frågor att upptäcka hela tiden uppstår. Den pedagogiska dokumentationen får ligga till grund för reflektioner över hur pedagogerna i nästa steg skall utmana barnens tankar. Abbott & Nutbrown (2005) menar att pedagoger även skall finnas som stöd för barnens strävanden. Detta bidrar till att barnens självförtroende ökar vilket man kan se genom att de fullföljer sina planer och att de tar risker för att kunna utföra det som de vill.

Wallin (1996) menar att dialogen är en mycket viktig del i mötet mellan människor som arbetar inom Reggio Emilias filosofi. Kunskap skapas i mötet mellan olika människor med olika erfarenheter. Genom ständiga samtal mellan individer med olika uppfattningar går utvecklingen framåt. Åberg (2005) skriver om sina egna erfarenheter om hur hon kunde känna sig styrd av sin planering, vilket handlade om att hon ville förmedla sin kunskap och inte släppte in barnens tankar och idéer. Detta gjorde att barnen många gånger blev ointresserade. När hon väl vågade fråga om sin planering blev barnen mer engagerade, vilket även ledde till att hon som pedagog kände att stunden blev mer lustfylld och lärorik. Åberg beskriver också att

det är lätt hänt att pedagoger bestämmer saker över barnens huvuden som för barnen blir obegripliga, eftersom de inte har haft något inflytande i det som blivit bestämt. Åberg menar att om vi låter barnen vara med och påverka de diskussioner som pågår kan resultatet bli att de känner mer förståelse för det som bestäms och tar där med mer ansvar i verksamheten. Det bör vara ett ständigt givande och tagande för att både pedagoger och barn ska utvecklas under ett lustfyllt lärande, enligt Åberg & Lenz Taguchi (2005)

Åberg (2005) menar att barnen ofta är väldigt duktiga på att lyssna noga på oss vuxna med både öron och ögon och då ställer hon frågan hur duktiga är vi på att lyssna på barnen? Hon menar vidare att vi ofta är upptagna med att förmedla vår kunskap och detta gör att vi har förlorat en del av vår hörstyrka. Åberg berättar om att hon själv har jobbat på det viset. Hon har planerat en hel termins tema in i minsta detalj och termin efter termin gjort samma saker. Att lyssna och utgå från de barn som hon för tillfället hade föll helt bort. Detta ledde till att lusten för arbetet försvann. När hon upptäckte att arbetet i förskolan inte behövde vara så förutsägbart och inrutat kom glädjen med att arbeta med barnen tillbaka. Nu tycker hon att det är viktigt att pedagoger funderar på när, hur och i vilken omfattning vi ska styra barnen i deras eget arbete och lärande. När man väl bestämmer sig för att avbryta barnen är det viktigt att ställa sig frågan, för vems skull är just det pedagogen har bestämt sig för viktigt?, enligt Åberg.

Abbott & Nutbrown (2005) skriver om hur viktigt det är att utgå från barnens perspektiv i avsikt för lärandet. ”Om inte de vuxna är beredda att uppmärksamma barnens existerande erfarenheter och bygga vidare på vad de redan lärt sig hemma och i sin kulturella kontext kommer aldrig det som lärts ut och de som lärs in gå riktigt ihop.” (s40) De menar att nya kunskaper måste befästas i tidigare erfarenheter.

Wallin (1996) menar vidare att miljön har en stor betydelse för barnens inflytande. Miljön ses som en pedagog i Reggio, och skall utmana barnens fantasier, tankar och de ska uppmuntras till alla möjligheter för kunskap. Miljön skall även stimulera och inspirera för att barnen skall vilja utforska närmiljön och sedan också omvärlden. Åberg (2005) berättar om sina erfarenheter som pedagog. Hon menar att det är vanligt att förskoleverksamheter inte ändrar på miljön utan att barnen istället får anpassa sig efter den miljö som redan finns. Hon har nu insett hur viktigt det är att även miljön skall vara föränderlig och anpassas efter de barn som finns i verksamheten. Detta för att skapa en intressant och spännande läromiljö för barnen. Åberg menar vidare att barnen ska ha möjlighet till att kunna ha inflytande över många olika delar i förskolans verksamhet, då även i utformandet av sin närmiljö.

Pedagogens roll i Reggio Emilia

Reggio Emilias filosofi bygger på att man som pedagog ser barnet som aktivt i sin egen utveckling. Barnet är en kompetent individ som pedagogen skall följa, de vill vara deras medupptäckare och barnet visar vägen.

Wallin (2006) har observerat hur förskollärare från Reggio Emilia arbetar. Hon refererar till Malaguzzi som konstaterar att:

”I litteraturen beskrivs barn ofta som små och bräckliga... De beskrivs som plantor som måste skyddas med alla vingar som vi vuxna har. Vi lägger våra vingar tungt över barnen. Det vore bättre om vi använde dem till att lyfta oss själva”. (s.89-90)

Wallin menar här att förskollärare i Reggio inte ser barnen som små objekt utan att de ses som stora subjekt. De tror på barnens inneboende förmåga att de klarar upp situationer och kan lära sig nya saker utifrån det de klarar av. Barnen ses som ständigt handlade, tänkande och förmögna varelser. Hon menar att pedagogerna inte undervisar genom att ge svar till barnen, de väljer istället att ställa barnen inför problem. Wallin skriver att Loris Malaguzzi menade att den gamla traditionella skolan lade ner mer vikt vid inpräntad kunskap, (där med minnet) än vid intelligensen och dess möjligheter. Meningen var att barnen skulle kunna fakta utantill men de behövde inte förstå den. Här med sågs kunskap som något oföränderligt. Wallin skriver vidare att pedagogerna vill utmana barnen till att lära sig själva istället för att undervisa dem, eftersom de anser att undervisning kan bidra till att barnen blir passiva. Wallin skriver att Malaguzzi uttrycker att barnen måste få vara huvudperson i sitt eget liv. Även om barnen inte undervisas och kontrolleras betyder det inte att det är en låt gå pedagogik där barnen får göra som de vill.

Wallin (2006) menar att pedagogerna väljer att utmana barnen utifrån deras egna intressen och gör planeringar både långsiktigt och kortsiktigt, de är öppna för det som sker under temats gång och spinner sedan vidare på det. Pedagogerna vill att barnen skall reflektera över sina egna upptäckter för att de skall lära sig om hur man lär. Wallin menar att pedagogerna finns med och upptäcker tillsammans med barnen för att ständigt se, lyssna och dokumentera barnens framfart. Barnen visar vägen eftersom pedagogen inte kan veta vad av allt barnet kommer att förstå. Barnet kan välja avsides vägar som kan leda till de viktigaste upptäckterna och insikterna just för det barnet.

Wallin (2006) menar vidare att pedagogens roll i Reggio innebär att vara nära barnen men även finnas med i bakgrunden. Den vuxne deltar inte i barnets lek och arbete utan finns med vid sidan av för att observera och dokumentera det barnen håller på med. I Reggio ser man barnen som rika och kompetenta och med detta menar Wallin att varje barn har en inneboende kraft och en vilja att växa. För att barnen skall kunna göra detta behöver de vuxnas stöd och hjälp. Wallin skriver att "Rika barn behöver rika vuxna". (2006 s.105). Hon skriver vidare att barn som ses som rika ofta vill utmana olika situationer för att erövra nya kunskaper både i lek och på riktigt, vilket Wallin menar att man som pedagog måste låta barnen göra. Barnen behöver stöd från förskollärarna när de skall förstå olika problem på sitt egna vis. Pedagogerna vill också hjälpa barnen att se sina behov i alla möjliga situationer, och fördjupa barnens kunskaper utifrån dessa behov. Enligt Wallin är det också en viktig del att minnas sina framsteg och detta skall ske genom att barnen får reflektera tillsammans med pedagogen. Detta är något som motsäger den gamla traditionella skolan som ansåg att barnen inte kunde och att det var upp till läraren att lära sina elever.

Enligt Wallin (2006) är ett av pedagogens viktigaste uppdrag att lyssna på ett reflekterande sätt där alla sinnena är aktiva. "Lyssnaren ger talaren ett värde." (2006 s. 129) Ett barn växer genom att vuxna ser dem och tar det barnen säger, gör och tänker på allvar. Barn kan säga och uppfatta samma sak men på olika vis, därför är det viktigt att lyssna in varje barn. Genom att barnen får möjlighet att uttrycka sina olika uppfattningar för varandra kan de berika andra barn med nya insikter. Det handlar inte om vem som har rätt eller fel i sina uppfattningar utan att varje barns uppfattning skall finnas med och bilda en stor helhet.

Styrdokumentens syn på inflytande

Skollagen

Sveriges skollag har olika övergripande mål samt riktlinjer hur skolans verksamhet skall utformas. Det finns olika uppgifter skrivna i skollagen som uppger vilka krav på bland annat kvalitet och säkerhet som förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen skall uppnå. Några andra krav som skollagen nämner att de pedagogiska verksamheterna skall uppnå är att erbjuda barnen fostran och omvårdnad. I Lärarförbundet (2004) kapitel 1 Allmänna föreskrifter 2§ står det att:

”Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar... Verksamheten i förskolan skall utformas i överrensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö”. (s. 55)

Med detta menar skollagen att alla människor är lika mycket värda och att det är ett av pedagogens uppdrag och ansvar att föra detta vidare till barnen. Skollagen menar vidare att förskoleverksamheten skall bestå av utbildade och erfarna pedagoger som kan tillgodose varje barns behov, omsorg och god pedagogisk verksamhet. Barn med fysiska, psykiska eller andra särskilda behov skall få rätten att ges den omsorg och särskilt stöd i sin utveckling som deras behov kräver, de skall även ges en plats i förskolan eller i skolbarnomsorgen, om det inte tillgodoses på något annat sätt.

Lpfö98 och Lpo94

Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) skriver att Socialdepartementet och Socialstyrelsen från början bar ansvaret över förskolan och där med fanns det bara pedagogiska anvisningar och allmänna råd som skulle ses som rekommendationer. Den 1 januari 1998 blev istället skolverket tillsynsmyndighet för förskolan och övrig barnomsorg skriver Lpfö98. I och med detta ansvarsskifte fick förskolan en egen läroplan som är uppdelad i olika delar. Den första delen betonar förskolans grundläggande värden, den andra delen beskriver förskolans uppdrag och den tredje delen innehåller mål och riktlinjer, skriver Pramling Samuelsson & Sheridan (2006). Författarna menar vidare att läroplanen har lett till att förskoleverksamheten har erkänts som en pedagogisk verksamhet av staten. Förskolans läroplan skall följas av varje enskild kommun och lärare. Månsson (2000) skriver i sin doktorsavhandling att dessa dokument är styrande för pedagogernas förhållningssätt och arbetet med barnen i förskoleverksamheten.

I våra styrdokument finns det beskrivet hur förskoleverksamheter skall arbeta med barns inflytande och delaktighet. Detta är uppdelat i strävans mål och riktlinjer som alla pedagoger i förskolan skall arbeta efter och vad arbetslaget skall rikta in sitt arbete mot. Här med ingår arbetet med frågor om barns inflytande och delaktighet i pedagogernas uppdrag. Lpfö98 betonar att varje barn skall få möjlighet att vara delaktig, påverka och ta ansvar i verksamheten. Vi lever i ett samhälle som vilar på demokratiska grunder, därför är det också viktigt att barnen i förskolans vardag får uppleva detta. Barnen måste förberedas på att man i

ett demokratiskt samhälle har rättigheter och skyldigheter, genom detta utvecklar barnen sin förmåga att vilja ta ansvar eftersom de på sikt aktivt skall delta i samhällslivet, menar Lpfö98.

När pedagoger uppmuntrar varje barns idéer och intressen visar de att deras uppfattningar och åsikter respekteras och att det de säger har en betydelse. Lpfö98 skriver att "De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av den pedagogiska verksamheten." (s.14). Lpfö98 anger även att det är viktigt att "varje barn skall ges möjligheten att bilda sig egna uppfattningar och göra val utifrån de egna förutsättningarna. Delaktighet och tilltro till den egna förmågan skall på så vis grundläggas och växa." (s.8) Det är viktigt att förskolan lägger en bra grund för barnen när det gäller att göra egna val i framtiden.

Lpfö98 anger att förskolan vilar på demokratisk grund, vilket bland annat innebär att alla individer får föra fram sin åsikt och komma till tals. Motsvarande formulering finns i Lpo94 angående skolan. Läroplanen pekar på att det är viktigt att eleverna i skolan ska få påverka, ta ansvar och ha inflytande i det vardagliga arbetet i skolan, vilket skall innefatta alla elever. Läroplanen menar även att pedagogerna skall ta vara på elevernas intressen och uppmuntra dem till att vara nyfikna och initiativrika. Pedagogerna ska dessutom stimulera elevernas vilja och lust till att vilja lära. Det är elevernas intressen och behov som bör ligga till grund för utformningen av miljö och planering av den pedagogiska verksamheten, men även över sitt eget arbete samt utbildningens utformning. Lpo94 skriver att "läraren skall se till att alla elever oavsett kön, och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll, samt att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad". (s. 15) Lärarna skall också arbeta med att elever oavsett kön skall ha lika mycket inflytande över undervisningen, vilket kan innebära att eleverna skall få vara med att planera och utvärdera undervisningen.

Barnkonventionen

Den 2 september 1990 började konventionen om barnets rättigheter att gälla i Sverige. Denna konvention är ett juridiskt bindande avtal. Konventionen antog Förenta Nationerna (FN) den 20 november 1989 och i princip alla stater som är med i FN har skrivit under denna konvention. Det är endast USA och Somalia som än i dag inte har skrivit under, enligt Rasmusson (2001).

Rasmusson skriver vidare att barnkonventionen är en global samlad syn på vilka rättigheter barn skall ha. Det finns dokument om mänskliga rättigheter men genom barnkonventionen ges barnen ett speciellt skydd. Barnkonventionen vill förmedla att barn skall betraktas som kompetenta och handlingskraftiga individer, därmed skall barnens synpunkter tas hänsyn till när beslut skall fattas i samhället. Oavsett uppväxtförhållanden så som ekonomiska, politiska och religiösa säger barnkonventionen att alla barn har rätt att bemötas med respekt. Konventionen menar även att barndomen skall ha ett värde i sig.

Rasmusson skriver om barnkonventionens fyra grundprinciper: Artikel 2, principen om barnets rätt att inte diskrimineras, artikel 3, principen om barnets bästa i främsta rummet, artikel 6, principen om barnets rätt till liv och utveckling och Artikel 12, principen om barnets rätt att få uttrycka sina åsikter. Dessa fyra grundprinciper skall ligga till grund för hur konventionens andra artiklar skall tillämpas.

Utrikesdepartementet (2003) beskriver dessa:

Artikel 2 står för att alla barn skall ha lika människovärde och skall därför beskyddas mot olika former av diskriminering och bestraffning.

Artikel 3 står för att vi skall se till barnets bästa. Konventionsstaterna skall se till att barnet skyddas och får den omvårdnad som behövs för att må bra.

Artikel 6 står för att barnet har rätt till liv samt att utvecklas. Här nämns också att det är viktigt att barn får möjlighet till lek.

Artikel 12 står för barns fulla och lika människovärde och därmed måste de få möjlighet att göra sin röst hörd och få påverka sin situation. Barnen skall få vara delaktiga och ha inflytande, deras åsikter är viktiga. Utrikesdepartementet (2003) skriver att:

Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som berör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. (Art. 12.1)

Konventionen påvisar barnets rätt att bli hörd och rätten att bli respekterade för sina åsikter.

Rasmusson skriver även att konventionen skall arbetas med på alla nivåer i samhället, så som centralt, regionalt och lokalt. Det är inte endast barnomsorg, skola och socialtjänsten som berörs utan också exempelvis samhälls- och bostadsplanering och trafik- och miljöfrågor. Barnkonventionen är något som berör alla.

Rasmusson (2001) menar att politiker anser att det är viktigt att använda barnkonventionen för att stärka demokratin. Rasmusson skriver ”Att engagera barn och ungdomar handlar om att investera för framtiden, en nödvändighet för demokratin och ortens överlevnad”. (s.31) Här påpekar hon hur viktigt det är att ge barnen möjlighet till inflytande och påverkan, deras påverkan ger nya möjligheter för samhället. Här är det viktigt att även de yngsta barnens behov och intressen tillgodoses och tas på allvar. Det är lätt hänt att de yngsta barnen inte tas på allvar av oss vuxna på grund av att alla inte är vana att tolka barns uttryck. Barn uttrycker sig på många olika sätt och därför måste vuxna vara öppna för att kunna tolka och förstå varje barns uttryck.

Genom att barn får vara med och påverka i samhället stärks deras självförtroende vilket i sin tur bidrar till att det de känner sig värda något som människor, och att de kan tillföra och förändra något, enligt Rasmusson (2001).

Bartley (1998) skriver om olika begrepp i samband med barnkonventionen, då hon skriver om barnperspektivet. Hon menar att barnperspektivet i konventionen innebär ”att barnen anses kunniga och kompetenta, var och en efter sin ålder och mognad, men de behöver samtidigt vuxnas stöd och skydd för att kunna utveckla sina speciella förmågor, dvs barnet är både aktör och objekt”. (s.36) Bartley beskriver dessa två olika perspektiv, hon menar att när barnet ses som ett objekt är det i behov av omsorg och skydd och är på det viset svagt och sårbart. När hon skriver om att se barnet som aktör innebär det att barnet ses som aktivt med eget handlingsutrymme, där barnet vill frigöra sig från vuxnas makt. Dessa två perspektiv menar Bartley är viktiga när man pratar om barnets rättigheter. Balansgången mellan dessa perspektiv kan frambringa en konflikt eftersom man å ena sidan skall skydda barnet å andra sidan skall barnet ha rätt till självständigt agerande. Dessa perspektiv skall finnas samtidigt, då båda är lika viktiga.

Lokala skolplaner

Vi har valt att presentera de lokala skolplanerna som gäller i de kommuner som ingår i våran undersökning.

I skolplanen för 2004–2007 för en mindre kommun i Västsverige har Barn och utbildningsnämnden gett förslag till kommunfullmäktige som i sin tur har fastställt skolplanen. I denna har de skrivit ner lokala mål, alltså de resultat som skolan skall uppnå. Man har valt att prioritera tre utvecklingsområden, lärande och utveckling, hälsa, demokrati och värdegrund. Under prioriteringsområdet lärande och utveckling står det ett mål där skolplanen anger att eleven skall ha inflytande över sitt arbete. Under prioriteringsområdet hälsa, står det i skolplanen att ”Grunden för all inläring är att man känner sig trygg, har inflytande och ansvar, blir bekräftad, känner sig värdefull och har goda relationer”. Under Demokrati och värdegrund står det att det demokratiska uppdraget består av olika delar. Första delen innebär kunskap om demokrati och värdegrund. I den andra delen menar de att verksamheterna skall arbeta med demokratiska arbetsformer, där barnen har inflytande och delaktighet i skolarbetet och i sin lärmiljö. I den tredje delen skriver de om att skolan skall fostra demokratiska samhällsmedborgare, vilket innebär att verksamheterna skall arbeta med värdegrunden alltså de demokratiska värdena som läroplanerna tar upp exempelvis solidaritet, människors lika värde och jämställdhet. Den fjärde och sista delen handlar om att verksamheterna skall motarbeta all bristande respekt för människors lika värde.

Skolplanen 2005-2007 i den andra kommunen i Västsverige har även de olika mål som skolan skall sträva efter och uppfylla. Skolplanen innehåller en rubrik som de kallar för Inflytande och ansvar ger delaktighet, där de skriver att alla elever skall ha inflytande och påverkan över sina studier. Eleven skall tillsammans med läraren få möjlighet att planera sin skolgång inför framtiden. Demokratiska värden så som solidaritet, människors lika värden och jämställdhet är också något som skolan ska sträva efter att eleverna får kunskap om. I skolplanen tas även upp att olikheter så som kön och ursprung skall ses som en tillgång, och att skolan skall uppmuntra arbetet med integration och mångfald.

Teoretiska utgångspunkter – Barn och barndomssociologi

Vi har valt att fokusera på två teorier utifrån vårt problemområde. Dessa teorier ser barn som aktörer, och barns möjligheter till att ha inflytande.

Barn och barndomsteori

Corsaro (2005) menar att sociologerna fram till nu har tagit väldigt lite hänsyn till barn och deras barndom. Förr sågs barnet som passivt, vilket baserades på den behavioristiska synen på barns utveckling. Uppkomsten av konstruktivismen motsäger den behavioristiska synen. Piagets kognitiva utvecklingsteori och Vygotskys sociokulturella teori representerar konstruktivismen som anser att barnen har en aktiv roll i sin utveckling och barnets eventuella deltagande i den vuxna världen. Dessa teorier har fram tills nyligen fokuserat på utvecklingens utkomst, och har misslyckats med att se barnet här och nu.

Corsaro menar att man skall se barnet som aktörer här och nu och att barndomen inte skall ses som en fas för att komma till vuxenlivet. Corsaro har utvecklat något som han kallar Spindelnätsmodellen, (se figur 1 på s. 18), den visar att barnet alltid är delaktigt i två olika

kulturer, barnkulturen och vuxenkulturen. Han pratar om åtta olika fält som ingår i modellen dessa är: ekonomi, samhälle, utbildning, familj, yrke, politiska, religiösa och kulturella fälten.

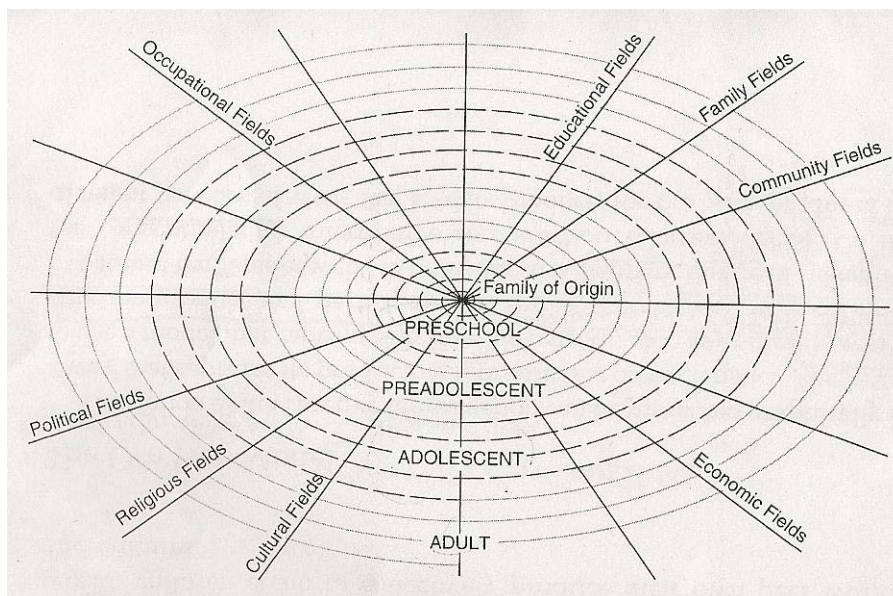
Spindelnätsmodellen är en förnyad tolkning i form av en spiral där man kan se att barnen åstadkommer och deltar i en kamratkultur. Corsaro menar vidare att spindelnätet är ett bra bildligt uttryckt för att kunna göra sig en föreställning om denna förnyade tolkning. Modellen innehåller olika radier, de representerar de sociala traditionerna som familj, ekonomi, kultur, utbildning, politik, samhälle och religion. Dessa fält illustrerar olikartade områden där traditionella samspel ömsesidigt påverkar varandra. Familjeförhållanden är ett exempel på dessa samspel som tar plats i en vid utsträckning, Corsaro menar att det exempelvis kan vara hemmet, familjebilen, grannparker, familjeåterföreningar, bröllop och begravningar. Ett annat exempel kan vara utbildningens olika aktiviteter såsom i ett klassrum, bibliotek, musikövningsrum och många andra platser. Det är viktigt att uppmärksamma att dessa traditioner i fältet (radier av nätet) är stabila men föränderliga i sin struktur. Han menar att barnen kommer att väva sitt eget nät.

Det kulturella fältet flödar ut till alla delar av nätet, längst de olika radierna. I mitten av nätet finns ursprungsfamiljen som har ett samband med de kulturella traditionerna. Corsaro menar att:

Children enter the culture through their families at birth. Thus, families are very important to the notion of interpretive reproduction. Children in modern societies, however, begin to participate in other institutional locales with other children and adults who are not family members at an early age. It is in these institutional fields, as well as in the family, the children begin to produce and participate in a series of peer cultures. (2005, s.25)

Här förklarar han hur ett barn föds in i en kultur genom sin familj. Det finns fyra olika bestämda kamratkulturer i Corsaros spindelnätsmodell som är förskoleåldern, skolåldern, tonåren och vuxen ålder. Det yngre barnet kan möta de senare kamratkulturerna genom de äldre barnen. Ett exempel på detta kan vara yngre barn med äldre syskon möter senare kamratkulturer innan de själva befinner sig i den. Barnen blir påverkade av de erfarenheter som skapas genom mötet med vuxenvärlden och i samspel med de olika traditionella kulturerna (fälten).

Spindelnätsmodellen visar på idén om att barn alltid är delaktiga i två kulturer, dels barnkulturen och del vuxenkulturen. Corsaro (2005) menar att dessa två kulturer är invävda i varandra. Han menar vidare att man måste titta på hur barnen samspekar med varandra och med vuxna för att kunna se hur de deltar i de båda kulturerna.

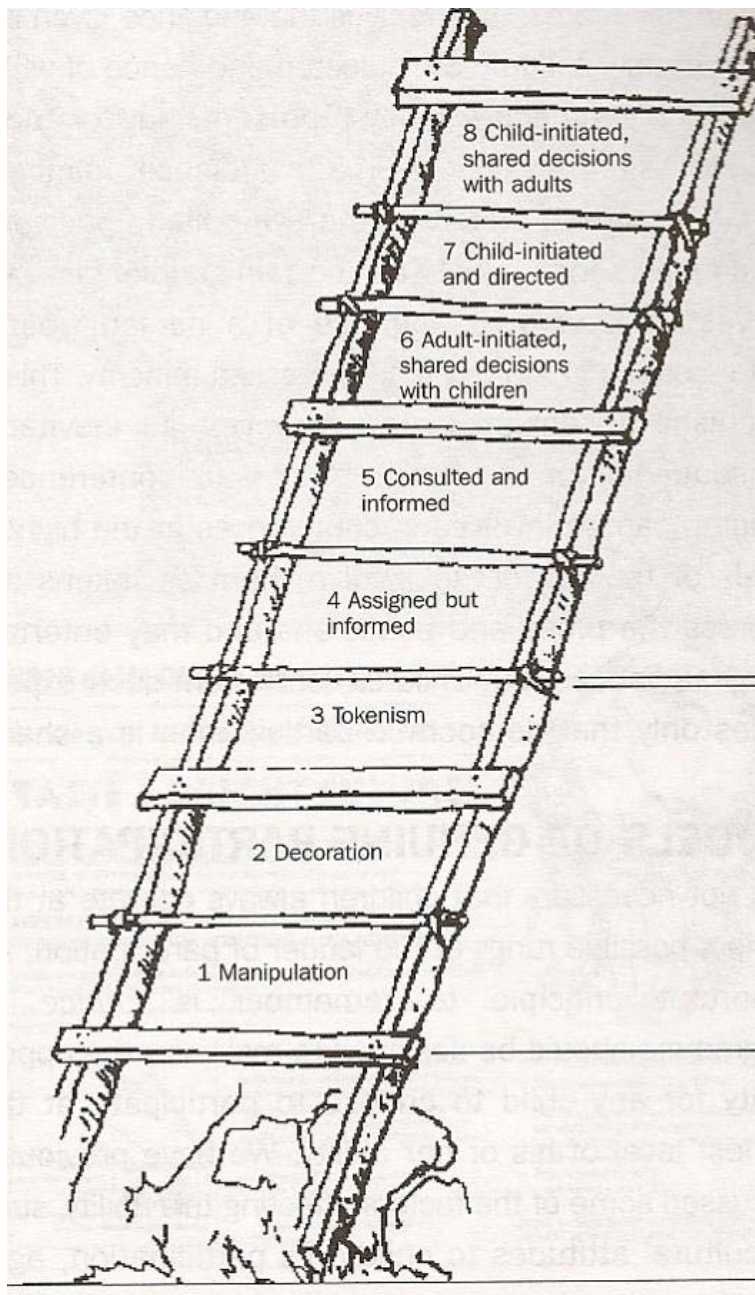
Figur 1: Corsaro (2005, s.26) Spindelnätsmodellen

Delaktighetsmodell

Hart (1997) har utifrån egna erfarenheter, barns utvecklingsteorier och från den litteratur som finns om demokratisk skolning, utvecklat en delaktighetsstege, (se figur 2 s.20) som består av åtta steg. Denna delaktighetsstege är uppbyggd på det viset att varje steg är en grad av delaktighet, ju högre upp på stegen man kommer desto mer delaktiga är barnen. Det första steget kallar han manipulation och det innebär att de vuxna använder barnens röst för att få fram sina budskap. Det andra steget, dekoration innebär att vuxna ger uppgifter till barnen utan att barnen vet innebörden av det de gör. Det tredje steget, symbolisk medverkan innebär att de vuxna vill ge barnen en röst som de inte lyssnar på. De vuxna har goda intentioner men har inte tänkt igenom syftet med att ge barnen en röst eftersom den inte tas till vara på. På dessa tre steg menar Hart att barnen inte är delaktiga och att det är oacceptabelt att ligga så långt ner på delaktighetsstegen. Det fjärde steget kallar han Barnet får uppdrag av vuxna/Informeras om syftet. Detta steg menar han är det vanligaste steget i delaktighetsstegen. Det är inte alltid att det är på barnets initiativ som ett projekt/tema har påbörjats men barnen är fullt informerade om syftet för aktiviteten. Det femte steget, Barnet konsulteras och informeras innebär att barnen blir råfrågade och att deras åsikter och röster tas på allvar. De vuxna kan leda projektet/temat men då skall barnen förstå processen. Det sjätte steget kallar Hart för Vuxeninitierat beslut/delas med barnet, på detta steg har de vuxna en dialog med barnen. Även om barnen inte alltid får bestämma är de med i diskussionen inför ett beslut, deras röster blir hörda. På detta sätt får de lära sig att kompromissa. Det näst sista steget, Barninitierat beslut kan vara att de vuxna ger plats för barnens fria lek i verksamheten. De vuxna är observanta på vad barnen intresserar sig för och spinner vidare på det. Sista steget kallar Hart för Barninitierat beslut/vuxna konsulteras och stödjer, kan innebära att ett projekt/tema är valt utifrån barnen. Barnen fattar beslut tillsammans med de vuxna. Barnen blir erbjudna stöd och hjälp och barnen får själva välja om det vill ha det. När man befinner sig på dessa fem sista steg menar Hart att barnen får vara med och vara delaktiga.

Barnen vill vara delaktiga men på olika nivåer eftersom de har olika intressen. Hart (1997) skriver att "A programme should be designed to maximize the opportunity for any child to

choose to participate at the highest level of his or her ability.” (s.42) Barnen kommer inte alltid kunna befinna sig på det högsta steget av delaktighet, eftersom de inte är lika intresserade av alla aktiviteter, enligt Hart.

Figur 2: Hart (1997, s.41) Delaktighetsstegen

Metod och genomförande

Denna metoddelen innehåller en beskrivning av hur studien är genomförd, här beskrivs även vilka metodansatser och forskningsredskap som har använts för att samla in data och en beskrivning av hur det gick till. Här presenteras även vilka val som har gjorts och på vilka grunder. Detta är kopplat till relevant metodlitteratur. Enligt Magne Holme & Krohn Solvang (1997) skall metoddelen vara ett redskap för att komma fram till nya kunskaper inom det område forskaren undersöker.

Val av metodredskap

Här beskriver vi olika redskap som kan användas vid olika forskningstillfällen.

Vi valde att använda oss av Self report när vi skulle ta reda på vilken syn och vilka erfarenheter pedagogerna hade när det gäller barns inflytande i förskolans verksamhet. Vi ansåg att self report skulle vara en bra metod då vi ville ha så genomtänkta och utförliga svar som möjligt. Respondenterna fick tillfälle att tänka och reflektera kring den öppna ingångsfrågan, på detta sätt blev respondenterna inte påverkade av oss som utförde undersökningen. Men att använda sig av Self report kan vara en nackdel, eftersom undersökaren kan gå miste om respondentens viktiga reflektioner kring ämnet. Detta på grund av att man inte kan ställa följdfrågor.

Hade vi använt intervju som redskap hade det funnits risk för att vi skulle ha påverkat respondenterna genom våra egna erfarenheter och förförståelse, detta skriver Kihlström (2006). Även Patel & Davidsson (1994) menar att den som undersöker måste ha goda kunskaper som intervjuare för att man skall få en god tillförlitlighet.

Denna undersökning är av kvalitativ art vilket innebär att vi är intresserade av varje individs erfarenheter och sedan stödja eller motsäga detta med litteratur inom ämnet. Larsson (1986) menar att med kvalitativ metod beskriver man egenskaper hos något exempelvis hur någonting är utformat. Om vi hade varit intresserade av att ta reda på hur vanligt eller hur ofta inflytande förekommer i förskolan hade vi valt att använda oss av en kvantitativ metodriktning. Vidare menar han att metodriktningen vill ta reda på en egenskaps exakta uppdelning. Därmed uteslöts enkät som redskap eftersom vi ansåg att Self report skulle ge bättre datainsamlingsmaterial i relation till vårt syfte och våra frågeställningar.

Observation är något som pedagoger använder i yrkesvardagen, därför är det viktigt att ha goda kunskaper kring detta redskap, menar Kihlström (2006). Viktigt att veta är att observatörens uppgift är att observera utan att tolka. Det finns olika sätt att observera på. Löpande protokoll är ett av de sätten, där beskriver observatören kort enbart det han/hon ser, alltså en kvalitativ metod. Schematisk observation är ett annat sätt att observera, vilket då blir en kvantitativ metod. När man observerar på detta sätt bestämmer observatören innan vad hon/han ska observera. Sedan utförs observationen genom pilar, streck och tecken etcetera.

Det som skulle kunna vara en fördel med att använda observation som metod i vår undersökning var att vi då hade fått en bild av hur verkligheten såg ut i verksamheten. Vi valde att inte använda denna metod, eftersom vi var ovana observatörer. Patel & Davidsson

(1994) menar att det är en förutsättning att man som observatör är tränad för att få en god reliabilitet i undersökningen.

En annan form av redskap som kan användas i en undersökning är enkät. Dimenäs (2006) skriver att enkät är ett bra redskap att använda sig av om undersökaren vill ta reda på hur vanligt förekommande ett fenomen är. Denna metod kan även vara bra att använda sig av om något känsligt skall undersökas, då respondenterna kan bli mer anonyma. Enkätundersökning karaktäriseras som en kvantitativ ansats. Om vi hade varit intresserade av att veta hur mycket inflytande pedagogerna uppfattar att de ger barnen skulle denna metod med fördel kunna användas. Vi valde bort denna metod eftersom vi var intresserade av att få kvalitativt material, genom att pedagogerna gav sina berättelser av fenomenet.

En intervju är ett tillfälle då du ställer frågor till en person om något ämne som ska undersökas. Kihlström (2006) skriver att intervjuaren tar reda på vad respondenten tycker och tänker i olika sammanhang. Kihlström menar även att kunskap om att kunna intervju under intervjutillfället behövs för att bemöta barnen på ett bra sätt. Kihlström menar vidare att när du vet vad respondenten tänker och vet vart den är tankemässigt kan man sedan hjälpa dem vidare i sin utveckling. Kihlström skriver också att för att få en bredare förståelse för de människor som vi har runt omkring oss bör vi veta vad de tänker. När man använder sig av en kvalitativ intervju kan det likna ett vanligt samtal, men samtalet har ett bestämt fokus. Intervjuaren har en möjlighet att öka förståelsen av nya företeelser. Under en intervju är det viktigt att tänka på att inte styra respondentens svar eller ställa ledande frågor.

Self report

Ett sätt att ta reda på pedagogernas syn och erfarenheter av barns inflytande i förskolans verksamhet är att använda sig av Self report som redskap. Self report är ett redskap där den som skall undersöka någonting, skriftligt formulerar en öppen ingångsfråga som lämnas till flera respondenter. Frågan ska vara riktad så att respondentens erfarenheter, uppfattningar och upplevelser fokuseras. Man kan med fördel efterfråga konkreta och professionella erfarenheter och hur de tänker kring dessa. Davidsson (2006) skriver ”Vad som talar för att använda s.k. self report är enligt Moscovici att den tid som informanten ges för att svara på frågeställningen är av betydelse för berättelsens innehåll och djup.”(s.57) Respondenterna ges tid att tänka och reflektera kring frågeställningen, vilket kan leda till bättre kvalitet på svaren. Davidsson skriver också om detta och att det kan vara ytterligare en fördel med self report eftersom respondenterna inte påverkas av undersökaren och dennes följdfrågor, vilket kan ske vid ett intervju tillfälle. Davidsson skriver att man måste tänka efter noga när frågorna i self reporten skall formuleras eftersom det inte finns möjlighet till att ställa följdfrågor som i en intervju. Som forskare har man ingen chans att i efterhand påverka eller komplettera informationen. Davidsson menar vidare att man därför också bör uppmuntra respondenterna att svara så noggrant som möjligt.

Urval

Vi valde att lämna ut sammanlagt 12 self reports till tre olika förskolor som arbetar med barn i åldrarna 1-6 år i två mindre kommuner i Västsverige. Vi har inte sett det som en nackdel att använda sig av flera förskolor, snarare tvärtom, vi har sett det som en styrka. Malmqvist (2006) menar, för att kunna besvara sitt syfte behöver man ha en tillräcklig mängd data.

Därför valde vi att göra undersökningen med utgångspunkt i flera förskolor för att vi skulle få en större bredd i undersökningen. Detta var ett strategiskt urval från vår sida.

I studien ingår både lärare mot de yngre åren och barnskötare, dessa yrkeskategorier har vi valt att kalla pedagoger. Anledningen till att lärare mot de yngre åren och barnskötare ingår i denna studie är för att båda yrkeskategorierna skulle få möjligheten att delta, så att ingen skulle känna sig åsidosatt. Vi anser att det är en fördel att både lärare och barnskötare har medverkat i studien. Detta eftersom det kan ha bidragit till att undersökningen har fått en bredare omfattning i och med att de bär på både lika och olika uppfattningar och erfarenheter. Kihlström (2006) skriver att alla individer har olika erfarenheter och olika sätt att tänka, därför är det bra om respondenterna får berätta och utgå från egna erfarenheter. Vi har inte kunnat upptäcka någon nackdel med detta urval.

Genomförande

Vi började läsa litteratur kring self report och tittade på andra rapporter som har använt sig av denna metod. Därefter började vi utforma self reporten. Inledningen blev en presentation av oss som skulle utföra undersökningen och kort om varför vi ville ha pedagogernas hjälp. Sedan skrev vi vårt syfte och frågeställningar, vi presenterade också vetenskapsrådets etiska regler och hur vi tillämpade dem. Detta för att pedagogerna skulle få möjlighet att sätta sig in i syftet med vår undersökning och för att de skulle känna en trygghet i att deras berättelser skulle användas på ett korrekt sätt. Vi skrev också två frågor där vi ville att pedagogerna berättade vad barns inflytande innebar för dem och vad de hade för konkreta upplevelser av barns inflytande i sin verksamhet. Vi bad dem berätta om två situationer då de upplevt att det har fungerat bra och två situationer då det har fungerat mindre bra. Detta för att vi skulle få en bild av både fördelar och nackdelar med att arbeta med barns inflytande. Vi skrev att de gärna fick höra av sig om det var någonting som var oklart med self reporten för att vi inte ville att det skulle ske några oklarheter. Längst ner skrev vi våra telefonnummer och mejl adresser och poängterade att de gärna fick mejla in berättelserna, till sist tackade vi för deras insatser.

Vi lämnade personligen ut self reporten till pedagogerna, och talade muntligt om för dem att de hade en vecka på sig att skriva ner sin berättelse. Davidsson (2006) menar att det är viktigt att ha en personlig kontakt med samtliga respondenter. Vi ville ha en tidsbegränsning för att pedagogerna inte skulle glömma av och för att vi skulle få in berättelserna i tid. När det närmade sig inlämning ringde vi till pedagogerna för att påminna dem om detta, när veckan hade gått hade vi inte fått in alla self reports. Vi pratade med dem igen både per telefon och personligen och eftersom några av dem fortfarande av olika skäl inte hade lämnat in så förlängde vi tiden och då blev insamlingstiden sammanlagt två veckor. Insamlingen resulterade i att vi fick in nio stycken self report varav två stycken hade skrivit en self report ihop, därmed kunde vi konstatera att det hade blivit två bortfall.

Forskningsetik

Forskningsetiska regler från Vetenskapsrådet (2002) anger forskningsetiska principer som omfattar fyra huvudkrav. Det första är informationskravet som innebär att den som skall utföra en undersökning måste informera de berörda om forskningens aktuella syfte. Vi tillgodosåg denna punkt genom att skriva syftet och frågeställningarna i self reporten. Det undersökaren också måste tänka på är samtyckeskravet som innebär att de berörda i undersökningen själva har rätt att bestämma över sin medverkan. Detta fick våra respondenter göra genom att vi tillfrågade dem om de ville delta eller inte. Det finns ett tredje krav som

heter konfidentialitetskravet vilket innebär att de berördas personuppgifter skall skyddas på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Vi tillgodosåg detta genom att vi informerade respondenterna att de fick välja att vara anonyma om de önskade. De namn som vi har i resultatet är fingerade. Sista kravet kallas nyttjandekravet, detta krav innebär att de insamlade uppgifterna som undersökaren har fått fram om enskilda personer endast får användas till forskningsändamål, vilket vi har tillgodosett genom att det endast är vi som har läst self reporterna.

Validitet och reliabilitet

När en undersökning görs skall forskaren vara uppmärksam på två viktiga begrepp, det första är validitet det vill säga giltighet som innebär att undersökningen är riktad på det forskaren verkligen skall undersöka. Det andra begreppet är reliabilitet eller tillförlitlighet som handlar om trovärdighet och att undersökningen är korrekt gjord, enligt Thurèn (1998).

Kihlström (2006) skriver om hur viktigt det är att man som undersökare funderar över sin förförståelse angående undersökningsområdet, för att inte undersökarens intresse enbart träder fram i bakgrund och resultat. Detta är något som påverkar reliabiliteten och validiteten i undersökningen.

Denna undersökning blir mer tillförlitlig eftersom vi är två stycken som analyserar materialet. Detta stödjer Patel & Davidsson (1994) när de skriver om observationer, de menar att tillförlitligheten ökar genom att två observatörer utför observationen vid samma tillfälle. De skriver även att "lagring" av ett material vid intervjusammanhang så som ljudinspelning kan ge möjlighet för undersökaren att gå tillbaka i materialet för att få en så korrekt uppfattning som möjligt av intervjun. Detta kan vi relatera till då vi har fått vårt material nedskrivet genom de Self reports som pedagogerna har bidragit med. Därmed har även vi möjlighet att gå tillbaka till de "lagrade" materialet. Eftersom det är pedagogernas egna berättelser har vi som undersökare inte gått in och tolkat deras erfarenheter och uppfattningar, vilket gör att tillförlitligheten ökar ytterligare.

Om man ytterligare vill öka validiteten i undersökningen kan man undersöka samma fenomen på olika sätt, exempelvis att observera och intervjua, menar Kihlström (2006). Hon menar vidare att man också öka reliabiliteten genom att en van observatör och intervjuare utför undersökningen.

Eftersom undersökningen grundas på en kvalitativ studie med self reports från tre förskolor är undersökningen enbart begränsad till dessa. Där med är detta inte någon generell undersökning som gäller i allmänhet.

Förförståelse

Innan vi började undersöka pedagogers uppfattningar och erfarenheter kring barns inflytande i förskoleverksamheten var vår kunskap om fenomenet mycket mindre än vad det är i nuläget. Vår syn var begränsad till att tro att begreppet inflytande endast innebar att pedagoger skulle frångå sin planering för att ta tillvara på barnens intressen.

Analys och bearbetning

När vi hade fått in tio av tolv self reports läste vi gemensamt igenom de för att få en överblick av det insamlade materialet. Sedan fick samtliga pedagoger fingerade namn för att vetenskapsrådets forskningsetiska regler skulle uppfyllas, så som konfidentialitetskravet.

Därefter plockades nyckelord ut ur texten som ansågs vara väsentliga för vår undersökning. Dessa nyckelord var att utgå från barnens intressen, barn som påverkar sin situation, barninitierat och vuxeninitierat. Utifrån dessa nyckelord skapades rubriker som används i resultatet.

Vi delade sedan upp respondenternas berättelser så att de skulle passa in under de olika rubrikerna. I resultatet citerade och refererade vi utifrån vad respondenterna hade skrivit i self reporterna, detta för att resultatet skulle ligga så nära respondenternas berättelser som möjligt.

Resultat

Här redovisas de berättelser som vi har fått genom de self reports som har samlats in.

Barns perspektiv och barnperspektiv i verksamheten

Barns perspektiv

Våra respondenter lyfter olika situationer som handlar om att utgå från barnens intressen när de beskriver vad inflytande i förskolan innebär för dem.

Pedagogen Stina skriver att det är viktigt att utgå från barnens intressen, lek och behov. Hon skriver även att det är viktigt:

Att barnen får tycka till om verksamheten och att de i verksamheten skall planeras (t.ex. råd av olika slag). Att man respekterar deras val av aktivitet och lek, och att leken får vara ostörd i möjligaste mån. Att man är lyhörd för vad barnet vill och hjälper till så att de kan genomföras på bästa sätt, t.ex. att man inte skapar på vissa tider och dagar utan att de får ske när lusten och kreativiteten finns. (Stina)

Här berättar hon om att barnen genom sina val styr sin vardag. För Monika innebär barns inflytande att man som vuxen tar sig tid att lyssna på barnen, för att veta vad de är intresserade av just nu och sedan spinna vidare på det. Hon anser att det är viktigt att ständigt ha en dialog med barnen, detta för att hon menar att det ökar barnens trygghet, ansvarstagande för sina saker och även att barnen trivs på förskolan om de känner sig delaktiga i verksamheten.

Visar barnen stort intresse för något tema menar Kerstin att hon och hennes kollegor arbetar vidare på det, exempelvis lekar och pyssel som uppskattas upprepas igen. Visar barnen däremot mindre intresse för något arbetar de mindre med det, skriver hon. Även Olivia anser att man skall fördjupa sig och utveckla de aktiviteter som barnen visar intresse för. ”Om jag planerar en bestämd aktivitet t.ex. att vi ska lära oss om livet i en myrstack, då kan de visa sig

att några av barnen vill göra något helt annat tex. bygga kojor” skriver Olivia. Hon tycker också att det är viktigt att vara flexibel, lyhörd och ta vara på barnens intressen för att det ska föra verksamheten framåt. Hon anser även att arbetet med barns inflytande kan innebära att den vuxne lyssnar på vad barnet tycker är roligt och att de uppmuntras att komma med egna förslag. Ann-Kristin menar också att inflytande för henne innebär att den vuxne skall lyssna in vad barnen har att säga och vara lyhörd för deras önskemål om vad som ska ske i verksamheten både kortsiktigt och långsiktigt. Hon skriver även om att man som pedagog ska vara följsam och ta vara på barnens lösningar till olika slags problem som kan uppstå. ”Jag tycker att det är inte slutprodukten som är det viktigaste utan vägen dit”. För Ann-Kristin är processen det viktigaste när det gäller problemlösningar.

Kerstin berättar om att arbetslaget även anpassar verksamheten och miljön utefter barnens intressen. ”Innemiljön ändrar vi om efter barngruppens intressen och önsknings. Dockrummet kanske blir ett byggrum osv” skriver Kerstin. Hon anser att man som pedagog skall intressera sig för och visa respekt för barnens tankar och idéer. Pedagogerna Stina anser att barns inflytande är när de har möjlighet att påverka sin tillvaro.

Karin och Sonja skriver tillsammans att barnen skall få uttrycka sina åsikter och bestämma till en viss del. De menar att det är viktigt att man som pedagog har en dialog med barnen och att man tillsammans kommer fram till om de är genomförbart eller inte. Kerstin uttrycker, ”det blir givetvis så att barnen är med och påverkar hela tiden”. Hon skriver att de ger barnen mer inflytande allt efter ålder och mognad. Vidare skriver hon att barnen får vara med och påverka teman till en viss del utifrån deras intressen. Marita skriver även hon om situationer då barnen får vara med att påverka verksamheten. Detta genom att barnen får vara med och bestämma vart de skall gå på skogspromenad och vilken bok som skall läsas på läsvidan. När de skall välja veckans guldklimp har barnen bestämt att fröknarna ska dra en lapp om vilket barn det skall bli. Lisbeth anser att det är viktigt ”att man kan arbeta mot sina mål i verksamheten och barnen har fått vara med och bestämma”. Där med anser hon att barnen skall få möjlighet att påverka verksamhetens utformning och mål. Även Ann-Kristin skriver att när man har haft trevligt, lärt sig något och att barnen har fått vara med och påverkat under dagen så känner hon sig nöjd.

Marita skriver om hur deras promenader kan se ut, hon berättar att de inte alltid har ett särskilt mål med promenaden utan att de istället tar vara på barnens intressen. Då kan promenaden bli ett skräpplockningstillfälle eller en stund på lekplatsen. Hon skriver även att:

Dörren står alltid öppen till ”verkstan” så barnen kan när de vill gå in och pyssla. Får då själva komma med idéer om vad de vill göra. Ingen är tvingad att göra pyssel tex. vid julpyssel. Vi erbjuder den som vill. (Marita)

Marita menar att man som pedagog måste lyssna på vad barnen vill och inte vill. Detta skriver även Stina om, hon menar att barnen skall erbjudas aktiviteter, men att de själva väljer vilka aktiviteter som lockar dem.

Sammanfattning och analys

Ur det nedskrivna resultatet ovan kan vi utläsa att pedagogerna intar ett barns perspektiv, detta genom att de tar vara på barnens intressen och idéer. Barn och pedagoger för också en dialog för att gemensamt komma fram till hur verksamheten skall utformas. Det arbetssätt som pedagogerna visar på är att de låter barnen vara med och bestämma och att de även utgår ifrån

barnens val, de lyssnar in barnen. Dessa exempel visar att pedagogerna tar utgångspunkt i barns värld genom att ta barns perspektiv.

Barnperspektiv

Här uttrycker våra respondenter på olika sätt att det är viktigt att vara flexibel i sitt arbete med barn. När Kerstin berättar om sin syn på arbetet med barns inflytande skriver hon att "som pedagog måste man vara öppen, uppmärksam och flexibel och se vad barnen behöver". Hon visar vidare på att hon vill arbeta efter ett flexibelt sätt genom att anpassa aktiviteterna så att man upprepar det som barnen tycker om. Lisbeth skriver också om vikten av att kunna vara flexibel i sitt arbete med barn. Hon menar att "man måste våga tänka annorlunda och vara beredd på oväntade saker...". Lisbeth menar även, när hon vågar släppa på tyglarna och vara spontan blir det roligare att arbeta tillsammans med barnen. Ann-Kristin skriver att dagen kan bli mer spännande om man som pedagog vågar släppa på sin planering för att följa barnens tankegångar som inte alltid är de samma som vuxnas. Marita visar också på ett flexibelt arbetssätt när hon berättar att verkstan står öppen för barnen och deras skapande

Att utgå från varje barns behov är något som bland annat Lisbeth skriver om, hon anser att barns inflytande är stort redan när barnen är små. Hon skriver "tänk själv det lilla nyfödda barnet, inflytande genom att alltid få sina behov tillfredställda. Jag anser att det är inflytande att någon förbarmar sig över en när man är väldigt trött, men inte kan sätta ord på det". Hon anser att allt eftersom barnen blir äldre kan de formulera hur de vill att deras dag ska se ut på förskolan. Olivia berättar även hon om barns olika behov, hon skriver "vad jag menar är att barnen har nått olika mognad och de har inte alltid samma intresse samtidigt. Det som är viktigt är att dokumentera vad barnet har fått lära sig, så att ingen kunskap blir försummad". Ulrika skriver också om barns olika behov och förutsättningar och att man som pedagog skall utgå från dessa.

I pedagogernas berättelser skriver de även om valmöjligheter som de ger barnen av olika orsaker. Lisbeth ger några exempel på val som barnen får göra. "De små barnen kan kanske sätta ord på det pålägg de vill ha, vilka vantar de vill ha på sig, sitta på pottan eller toaletten, läsa Ludde eller Emma osv". Hon skriver även att hon frågar barnen och hjälper dem sedan att välja vilken aktivitet de vill ägna sig åt när de kommit in efter utevistelsen, detta i syfte att det skall vara lugna aktiviteter. Ett annat exempel på när pedagogerna ger barnen valmöjligheter beskriver Marita när hon berättar att barnen får bestämma vilken bok som skall läsas på vilan. En av de tre olika förskolorna är på gång att börja arbeta med att pedagogerna skall specialisera sig på olika områden, då får barnen en möjlighet att välja olika aktiviteter som de vill delta i under vissa dagar, skriver Ulrika. Stina berättar att barnen ska få möjlighet att "ta del av de delar av verksamheten som de finner intressanta". Genom att barnen får göra val påverkar de sin situation, menar hon.

Sammanfattning och analys

Här visar istället pedagogerna att de intar ett barnperspektiv, genom att de är uppmärksamma på vad barnen intresserar sig för och utifrån det erbjuder en viss anpassad verksamhet för barnen. Pedagogerna skapar valmöjligheter åt barnen och betonar vikten av att arbeta på ett flexibelt sätt, vilket ibland kan innebära att de frångår sin planering för att barnen skall få möjlighet att påverka till viss del. Pedagogerna intar även ett barnperspektiv när de bemöter varje barn utifrån hans/hennes behov. När vi här talar om ett barnperspektiv ligger den största

vikten på lärarrollen. Genom detta arbetssätt får barnen möjlighet att vara delaktiga i verksamheten.

Inflytande och delaktighet i verksamheten

Inflytande

Respondenterna har erfarenheter av situationer då barnen har tagit initiativ till olika slags aktiviteter som pedagogerna har lyssnat på och sedan tagit till vara. Stina har många positiva upplevelser av barns inflytande. Hon beskriver att det försöker hjälpa barnen att genomföra aktiviteter och skapande som barnen önskar. Hon skriver att ”när man i olika råd frågar de hur verksamheten har varit och hur de tycker att den skall utformas, att man respekterar och tar tillvara deras åsikter”. Stina menar att det är viktigt att ta tillvara på barnens kunskaper och att barnen blir inspirerade och hjälper varandra. Hon menar även att det är viktigt att dokumentationen sprider kunskap. Marita skriver även hon om situationer då de utgår från barnens intressen och lekar när de skall erbjuda barnen aktiviteter. Hon menar att ”det kan t.ex. vara om vi märker att de är intresserade av att bygga ordnar vi byggmaterial”. Barnens intressen kan vara alltifrån djur, musik, idrott, läsa och skriva. De tar exempelvis till vara på barnens läsintresse genom att något av barnen får läsa högt inför de andra barnen om de vill. Ann-Kristin skriver även om att barnen själva har fått berätta om hur de vill att utemiljön skall se ut och vad som skall finnas där, därefter har utemiljön formats efter barnens idéer och förslag. Fika är också något som barnen har infört i verksamheten. Pedagogerna hade som förslag att de skulle fika en gång i månaden, men barnen ville ha det en gång i veckan istället och så fick det bli, berättar Ann-Kristin.

Ulrika anser att det fungerar mycket bättre överlag när barnen får vara med och påverka sin situation. Hon skriver ”om jag som pedagog är med barnen i leken och de känner att de har inflytande över leken så kan de leka en bra stund med viss stöttning från mig”. Olivia skriver om situationer då barnen själva har fått komma med förslag till pedagogerna när de till exempel har velat vara kvar på gården och bygga med sand och vatten i sandlådan en regning dag istället för att gå en promenad till skogen. Olivia skriver att ”det blev en lärorik och rolig förmiddag när vi byggde slott, vägar och broar tillsammans i sandlådan”. Ett annat exempel då barnen har fått möjlighet att påverka sin dag på förskolan var när Olivia hade även denna gång planerat att gå till skogen för att leta djurspår. Då ville barnen hellre åka pulka på gården, och så fick de bli. Detta gjorde att hon upplevde att dagen bidrog med många samarbetsövningar som stärkte gruppkänslan.

Ann-Kristin berättar om hennes och barnens skogsutflykter, då barnen har haft önskemål om vad de vill göra i skogen. Hon menar att:

Det är viktigt att barnen får möjlighet att öva på samspelet med varandra och våga ge egna förslag. Ser jag att mina förslag duger för mina kompisar växer jag som människa. Här övar vi också att lyssna på varandra och visa att allas förslag är lika betydelsefulla. (Ann-Kristin)

Hon menar då att dagen har fungerat bra när barnen har fått möjlighet att påverka. Andra situationer då de har fungerat bra när barnen har fått vara med att påverka berättar Karin och Sonja om. De skriver att det finns tillfällen då barnen har kommit igång med sin lek och att

pedagogerna då valt att låta bli att avbryta leken för samlingens skull. De båda pedagogerna anser att leken är viktigt för att främja barnens sociala kompetens.

Lisbeth skriver om tillfällen där barnen tar initiativet till olika saker, exempelvis berättar hon att barnen på förskolan rimmade på varandras namn, vilket några barn inte tyckte om. Då togs ett beslut att rimma på andras namn inte fick förekomma på förskolan. Ett tillfälle som hon beskriver är att de på förskolan har en toalett med draperi och en med dörr. För vissa barn är det en trygghet att få möjlighet att gå på den toaletten med draperi, då barnen känner att det finns en vuxen i närheten om de behöver hjälp menar Lisbeth. Barn som vill vara i fred under toalettbesöket hänvisas till de toaletterna med dörr. Hon avslutar sin berättelse med att skriva följande ”Jag känner att alla situationer är utvecklande och att de personer som är inblandade lär sig något. Man lär hela livet i förskolans värld!”. Detta är Lisbeths positiva upplevelser av att ge barnen inflytande.

Sammanfattning och analys

Pedagogerna har många positiva upplevelser när det gäller att arbeta med barns inflytande. Här är det barnen som tar initiativ till olika aktiviteter och pedagogerna lyssnar och stöttar barnen genom att exempelvis skaffa fram det material som de behöver för sina aktiviteter. Barnen får även möjlighet till att fatta beslut som exempelvis hur utemiljön skall utformas. Härmed visar pedagogerna med sina berättelser att barnen har inflytande över verksamheten.

Delaktighet

Marita skriver att pedagogerna skapar intressegrupper där barnen själva får välja vilken de vill delta i, vilket innebär att barnen då är delaktiga. Stina skriver att det har gått bra då barnen själva har fått välja vilken aktivitetsgrupp de vill tillhöra, av de grupper som pedagogerna erbjuder. Dessa grupper kan exempelvis vara formade av den lek och intressen som de sett att barnen har intresserat sig för.

Respondenterna har också erfarenheter av situationer då de själva har tagit initiativet till en aktivitet men barnen har samtidigt fått vara med och påverka. Ann-Kristin berättar att de varje dag går till skogen med barnen i ett led. Barnen får då vara med och ge förslag i vilken turordning de skall gå. Förslagen kan vara allt ifrån att gå i bokstavsordning till födelsedagsordning. Det barnet som får gå först bestämmer vilken väg de skall gå och även vilka rörelser de andra barnen skall göra när de leker Följa John i ledet. Alla barn får möjlighet till att vara med och bestämma. Ann-Kristin skriver även om en situation då hon hade bestämt att de skulle ha gymnastik i skogen. Hon hade planerat upp gymnastikpasset men då kom barnen med egna förslag om vad de skulle göra, som exempelvis när de skulle dramatisera små bollar ville barnen hellre att de skulle föreställa glassbomber. Ann-Kristin föll in i barnens idéer och inlevelseförmåga och tillät barnen vara med att påverka situationen. Denna gymnastikstund blev något helt annat än vad hon först hade planerat. Hon skriver att gymnastik inte behöver vara på bara ett sätt, och att aktiviteten utvecklades till att bli något helt annat och de hade roligt under tiden.

Ulrika skriver mycket om att ge barnen valmöjligheter. Hon menar att det oftast är lättare att ge barnen endast två val när de handlar om situationer. Hon ger exempel på tillfällen då barn inte vill lämna ifrån sig sin napp. Hon menar att de inte kan ha inflytande över om de ska ha napp hela dagen eller inte. Ulrika erbjuder då barnet att själv lägga tillbaka nappen där den ska vara, eller om hon skall göra det. Barnet får då en valmöjlighet.

Kerstin och Sonja tycker att det fungerar bra att låta barnen välja sago-cd när de ska vila. Men att barnen ibland väljer cd-skivor med mycket musik, vilket gör att det kan bli svårt för dem att ligga stilla. Även Kerstin skriver att barnen får välja sago-cd till vilan, och att barnen tillsammans får bestämma matsedeln under en vecka varje år, vilket är väldigt uppskattat av barnen. Kerstin tycker att det fungerar bra när ett barn per vecka får bestämma om de skall gå till lekplatsen när de ska gå på sina utflykter, vilket hon skriver är lätt att genomföra. Hon berättar även om att sexåringarna i slutet av vårterminen får vara ute själva på gården om föräldrarna ger sin tillåtelse och att även detta för det mesta har fungerat bra.

Lisbeth skriver att när de det snöiga dagarna är ute på gården med barnen och åker stjärtlapp, och de kommer en förälder vill barnen ibland fortsätta åka. Då har Lisbeth vid några tillfällen gripit in och frågat barnet om han/hon vill åka en, två eller tre gånger till. Hon skriver "Begränsning för barnet som ändå känner att de får vara med och bestämma och hanterbart för föräldern". Detta är något som Lisbeth anser har fungerat bra. Hon menar eftersom de är ute så mycket så skall inomhusaktiviteterna vara lugna. Barnen väljer då ofta att leka tjur, hund eller ko. Lisbeth frågar då vart djuren skall bo och talar sen om för barnen att de har valt en plats där de ska leka. Om "djuret" går utanför begränsningen hänvisar hon dem tillbaka till platsen, med motiveringen att barnen själva har valt platsen.

Sammanfattning och analys

Här ser vi exempel på problematiken av att begreppen inflytande och delaktighet används synonymt, då vi frågar efter upplevelser av inflytande beskriver pedagogerna istället situationer då barnen är delaktiga.

De situationer som beskrivs här är istället vuxeninitierade, det är pedagogerna som tar initiativ till olika aktiviteter men barnen får vara med och påverka aktiviteternas utformning. Vilket då handlar om att barnen är delaktiga. Även genom att pedagogerna ger barnen valmöjligheter är de delaktiga och det är något som framkommer att pedagogerna gör.

Problem och utmaningar

Vissa av respondenterna beskriver också de svårigheter som kan dyka upp i arbetet med barns inflytande och delaktighet i förskolan

Inflytande

Lisbeth skriver om en specifik situation då ett barn absolut ville ha med sig en vattenflaska ut på skogs promenaden. Hon berättar att hon rekommenderade barnet att inte ta med sig flaskan, då hon själv hade med sig både vatten och frukt i sin ryggsäck. De bestämde tillsammans att barnet själv fick ansvara över vattenflaskan. Efter bara en stunds promenad i skogen insåg barnet sitt misstag eftersom det inte var möjligt att bära några kottar och pinnar. Lisbeth skriver att "det blev några sura miner, men vi lärde oss något av situationen". Lisbeth tror att flickan kommer att lämna kvar vattenflaskan när de ska gå på nästa promenad.

Marita skriver om sina mindre bra upplevelser kring barns inflytande, hon menar att när barnen får möjlighet att välja grupper och aktiviteter blir det ofta att de väljer samma grupper eller aktivitet vilket leder till att de inte provar på andra saker. Hon berättar att personalen vid dessa situationer får gå in och styra upp barnens val av aktivitet för att utmana barnen. Hon

berättar också om sina erfarenheter kring ett byggprojekt, det var bara de minsta barnen som intresserade sig för denna aktivitet vilket gjorde det svårt för dem, hon menar att det kunde vara en fördel om några av de äldre barnen hade deltagit så att de hade kunnat hjälpa de yngre barnen.

Monika berättar om en mindre bra upplevelse när det gäller att barnet får påverka sin dag. Hon skriver att om barnet får välja att sova eller ej under dagen på förskolan, kan det leda till att barnet inte alltid orkar med hela sin dag. Hon skriver också om tillfällena när de har kommit in efter utevistelsen, barnen får då välja aktivitet själva. Det kan ibland istället leda till konflikter mellan barnen.

Ann-Kristin skriver om situationer då hon har gett barnen ansvar vilket de inte har klarat av i dessa fall. En av situationerna som hon beskriver har varit då ett av barnen frågade om lov för att hämta posten, utan att fråga sprang ett annat barn efter vilket ledde till att det blev bråk mellan barnen. Det andra exemplet som hon beskriver är när hon har gett ett barn förtroende när det gäller att klä på sig för att gå ut. När de väl har kommit ut i det kalla vädret så fryser barnet och det visar sig att hon/han inte tog på sig det som de kom överens om. En tredje situation som Ann-Kristin har beskrivit är när hon har varit ute i skogen tillsammans med barnen. Hon skriver att "barnen har lovat att vara försiktiga med mossan som växer på en sten. Plötsligt är stora stycken bortplockade". Ann-Kristin poängterar att det handlar om att ta ansvar för sina handlingar och miljön, vilket de inte gjorde i denna situation.

Karin och Sonja skriver om situationer som handlar om skapande verksamhet, barnen har vi dessa tillfällen fått välja färger själva och de skriver att det ofta brukar bli bra. Vid vissa tillfällen när pedagogerna inte är uppmärksamma har barnen blivit impulsiva och målat över sitt skapande med mörka färger.

Olivia berättar om tillfällena då hon har utgått från barnens intressen och låtit sig övertalas att påbörja en aktivitet, som det inte funnits tillräckligt med tid till och det har då blivit stressigt.

I vissa situationer är det inte alltid en självklarhet att ge barnen inflytande, detta menar Ulrika. Hon skriver att de ofta i arbetslaget pratar om hur de skall lägga upp verksamheten för att barnen ska ha inflytande över sin vistelsetid på förskolan. I arbetet med de yngre barnen menar hon att det inte alltid är enkelt att ge barnen inflytande. Det är mycket som styr verksamheten så som rutiner, stora ålderskillnader i gruppen, tidsbrist och ovana i arbetet med barns inflytande.

Sammanfattning och analys

Här dyker vissa svårigheter upp då pedagogerna skriver att barnen tar initiativ till aktiviteter. Pedagogerna ger olika exempel på situationer då de har upplevt att det har gått mindre bra när barnen har haft inflytande och påverkan. Andra orsaker som gjort arbetet med barns inflytande svårt för pedagogerna är rutiner, stora ålderskillnader, tidsbrist och konflikter mellan barnen.

Delaktighet

Här berättas det om olika situationer då det har fungerat mindre bra. I dessa situationer är det pedagogerna själva som har tagit initiativet till aktiviteten eller gett barnen olika valmöjligheter. Kerstin skriver om ett av barnens ansvarsområden på förskolan som i detta

fall handlar om att städa upp efter avslutad lek. Hon menar att detta inte alltid fungerar så bra men att det givetvis har med ålder och mognad att göra.

Ulrika berättar om två av de erfarenheter som hon har varit med om i sin verksamhet, hon skriver:

Ibland har jag gett barnen antingen för många valmöjligheter eller för abstrakta valmöjligheter då fungerar det inte alls. Jag tycker att det oftast räcker med två val mer klarar de inte av att välja i den här åldern. Barnen måste dessutom veta vad det är de väljer till, vara bekanta med situationen. Många gånger är det tidsbristen som ställer till det i verksamheten. Ibland skulle barnen kunna välja exempelvis vilka kläder de ska ha på sig. På grund av att vi inte hinner just då i den situationen gör jag det åt dem. (Ulrika)

Här pekar hon på att det kan bli svårt att låta de yngsta barnen välja om de får för många val att välja mellan. Ulrika skriver också om svårigheter att få tiden att räcka till, vilket leder till att hon gör sakerna åt barnen för att spara tid.

Sammanfattning och analys

När barnen är delaktiga har pedagogerna inte så många exempel på situationer då de har fungerat mindre bra. Det framgår av berättelserna att det är pedagogerna själva som har tagit initiativet till olika aktiviteter och gett barnen valmöjligheter.

Diskussion

I detta kapitel inleder vi med en resultatdiskussion där vi relaterar vårt resultat till tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter, för att sedan ta upp didaktiska konsekvenser, diskussion kring vår valda metod och förslag till fortsatt forskning. Vi inleder resultatdiskussionen med några reflektioner kring begreppen inflytande och delaktighet.

Resultatdiskussion

Arnér (2006) menar att begreppen inflytande och delaktighet är ord som ofta används synonymt. Hon menar vidare att det är svårt att hålla isär dessa. När Hart (1997) beskriver delaktighetsstegen menar han att om man befinner sig mellan steg fem till åtta är barnen delaktiga. Om vi skall tolka denna steg utifrån Arnérs begreppsdefinition av inflytande och delaktighet är barnen delaktiga på stegen fem till sju, eftersom dessa är vuxeninitierade men barnen är deltagande. Om man istället befinner sig på steg sju till åtta kan man tolka att barnen har inflytande eftersom dessa är barninitierade med vuxnas stöd, utifrån Arnérs sätt att se på begreppet.

Även Lpfö98 visar på att det är svårt att hålla isär begreppen inflytande och delaktighet. Under rubriken Elevernas ansvar och inflytande nämner de många olika begrepp så som att barnen skall få vara delaktiga, få påverka och ta ansvar. Det är något som vi även har märkt av när vi läst litteratur inom ämnet. Vi har dock försökt att hålla isär dessa begrepp så gott vi kunnat.

Reflektioner kring inflytande och delaktighet

I vårt resultat framkommer att pedagogerna betonar vikten av barns inflytande och respekten för deras tankar och idéer, det är något som även tas upp i den litteratur vi tagit del av. Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) menar att det är viktigt att vuxna ger barnen möjligheter att erövra sin omvärld genom att stödja och utmana barnen i sitt lustfyllda lärande. De anser även att barnen ständigt gör nya erövringar vilket är avgörande för barnens framtid. Detta framkommer också i vårt resultat. I pedagogernas berättelse kan vi se många exempel på situationer då de menar att de spinner vidare på barnens intressen. Vi menar då att pedagogerna intar barns perspektiv när de arbetar på detta vis, eftersom de tar vara på barnens idéer. Därmed visar pedagogerna att de är lyhörda och lyssnar på barnens önskemål och att de sedan anpassar verksamheten utifrån det. Detta arbetssätt kan vi koppla till Hart (1997) och hans delaktighetsstege. Han beskriver det högsta steget som att barnen tar initiativ till beslut och med vuxnas stöd kommer de tillsammans fram till hur verksamheten skall utformas, detta menar vi är ett exempel på att barn har inflytande.

Pedagogerna anser även att man i arbetet med barn måste vara flexibel för att kunna ge dem inflytande, vilket i sin tur kan bidra till att barnen trivs. Även här kan vi se ett samband mellan detta och det Arnér (2006) skriver. Hon menar att det också kan leda till att barnen känner sig mer betydelsefulla. Arnér skriver även om en undersökning där det visade sig att de vuxna inte hade samma syn som barnen på vad som var betydelsefullt i verksamheten. I undersökningen framkom det att dessa pedagoger var rädda för att släppa kontrollen och såg omsorgsbiten kring barnen som det viktigaste. Barnens fokus låg istället på verksamhetens upplägg, de tyckte att det viktigaste var att kunna få göra egna val av aktiviteter. Detta är inte något som pedagogerna i vår undersökning har nämnt i sina Self reports. De poängterar istället sin flexibilitet i arbetet tillsammans med barnen, vilket vi menar är att inta ett barnperspektiv. Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) skriver att pedagoger måste kunna tänja på sina egna avsikter, för att barnen skall få utrymme i sitt eget lärande.

Att man som pedagog har en ständig dialog kan innebära att barnens trygghet och ansvarskännande ökar. Wallin (1996) skriver också att dialogen med andra människor är en väldigt viktig del i mötet med andra. Vidare menar vi att när den vuxne för en dialog med barnet och lyssnar in och tar vara på hans/hennes tankar intar man ett barns perspektiv. Vi menar att dialogen är ett viktigt redskap för att ta reda på varandras intentioner, då pedagogen får reda på vad barnen vill och barnen i sin tur får veta den vuxnes intention, därmed kan man förhindra missuppfattningar.

Pedagogerna anser att barnen i förskolan måste få möjlighet att påverka sin situation och tillvaro, samt verksamhetens utformning, mål och teman. Detta menar vi visar på ett arbetssätt där pedagogerna och barnen arbetar gemensamt mot samma mål. Därför är det viktigt att den vuxne vågar tänka annorlunda och vara öppen och uppmärksam för att se till att barnens olika förutsättningar och behov tillgodoses. Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) menar att om pedagogerna arbetar på detta sätt kan det leda till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå vad demokrati innebär. Även Arnér (2006) skriver om att barn ska ha rätt till inflytande i verksamheten för att förstå innebörden av begreppet demokrati.

När pedagogerna berättar om sina olika erfarenheter när det gäller arbetet med barns inflytande framkommer det att det fungerar bra när barnen får välja vilken aktivitetsgrupp de vill delta i. Pedagogerna menar att det är viktigt att respektera och ta till vara på barnens åsikter och låter barnen komma med egna förslag. Förr ansåg man att barn endast var tomma kärl som inte kunde delge något. Detta synsätt har idag förändrats, nu ser man på barnet som

en lärande individ, menar vi. Normell (2004) menar att barn och pedagoger lär tillsammans. Även Corsaro (2005) skriver om synen på barnet. Han menar att man skall se till barnet och dess barndom som något viktigt här och nu, och inte som en fas för att komma vidare till vuxenlivet. Detta kan vi koppla till vårt resultat då vi kan se att pedagogerna bistår med det material som de ser att barnen behöver här och nu i sin lek. De ser barnen som viktiga eftersom de tar vara på barnens kompetens där de befinner sig i sin utveckling. Vi menar att pedagogerna på detta vis ser det kompetenta barnet i de situationer som sker här och nu. Detta anser vi vara en mycket viktig del i arbetet med barns inflytande.

Något annat som även framkommer i resultatet av pedagogernas berättelser är att de kan frångå sina planeringar och följa barnens intressen. Detta skriver även Åberg (2005) om. Hon skriver om situationer då hon har frångått sin planering, det har resulterat i att barnen har engagerat sig mer och att stunden har känts mer lustfylld för både barnen och henne. Att som pedagog arbeta på detta sätt kan bidra med att ingen dag blir den andra lik. Varje dag uppstår situationer då vårt lustfyllda lärande stimuleras genom olika utforskanden.

Arnér (2006) skriver att barnen skall lära sig att ta hänsyn och respektera andra individer. Det är viktigt att barnen redan i tidig ålder får möjlighet att utveckla ansvarskänsla och förståelse för andra, och hon menar att de på så vis lär sig leva under demokratiska förhållanden. I resultatet framkommer det att en av pedagogerna har erfarenhet av att barnen rimmar på varandras namn. Något av barnen reagerade mot detta, och då beslöt de gemensamt att detta inte skulle förekomma. Det barn som rimmade på andras namn hade själva tagit beslutet över att det var okej, vi menar att i en sådan här situation kan inte barnen bestämma eller ha inflytande eftersom andra barn tog skada av det. Inför varje situation måste pedagoger överväga hur mycket inflytande och delaktighet barnen kan ha. Det vi också kan se utifrån denna situation är att pedagogen gav barnen möjlighet till att utveckla respekt och hänsynstagande gentemot andra, precis som Arnér (2006) beskriver. Vi kan även koppla detta till Åberg (2005) som menar att barnen måste lära sig att lyssna till varandras åsikter och inte endast komma med sina egna synpunkter. Åberg menar vidare att genom detta kan man skapa en mötesplats där man tillsammans tar ansvar över sig själv och andra.

Svårigheter som kan uppkomma

I resultatet framkommer det ur en av pedagogernas berättelser att barnen i vissa fall inte vet sitt eget bästa. Pedagogen berättar om situationer då det lilla barnet vill bestämma över om hon/han skall sova eller inte under dagen på förskolan. Hon menar att det är olämpligt eftersom barnet i detta fall inte klarar av att fatta sådana beslut på egen hand. Vi kopplar detta till Hart (1997) då han menar att barnen inte alltid kan vara högst upp på delaktighetsstegen. De vill säga barnen kan inte alltid få påverka sin situation eftersom de inte alltid vet sitt eget bästa. Åberg (2005) skriver även om detta då hon menar att bara för att man som pedagog skall bygga upp en demokratisk anda i förskolan betyder det inte att barnen alltid kan göra som de vill. Det handlar istället om att ge barnen utrymme till att ha åsikter och tänka fritt. Åberg skriver vidare, om pedagogerna inte tar sitt ansvar över att lyssna på barnen utan istället lägger över ansvaret på dem kan det leda till en osäker tillvaro för barnen. Vi menar då att det inte alltid är bra att ge barnen för mycket inflytande eftersom barnet då kan känna sig otryggt. Detta kopplar vi återigen till pedagogens berättelse då hon lyssnar på barnet som inte vill sova men ändå beslutar att se till barnets behov. Hon intar då ett barnperspektiv och handlar utefter det som hon tror är barnets bästa.

Det framkommer även att det finns en del svårigheter när det gäller arbetet med barns inflytande. Det är inte alltid enkelt att låta barnen få inflytande i verksamheten, på grund av tidsbrist, rutiner, ålderskillnader och ovana. Månsson (2000) beskriver också dessa svårigheter som kan dyka upp, då hon menar att verksamheten styrs av olika ramar som kan vara tid, regler, barnens omsorgsbehov och dagliga rutiner. Dessa ramar blir väldigt tydliga i arbetet med de yngre barnen. Hon menar även att barnen många gånger blir avbrutna i sina fria aktiviteter på grund av dessa ramar som måste tillgodoses. Åberg (2005) skriver att det är viktigt att reflektera över varför man går in och avbryter barnens aktiviteter och för vem skall man göra det. Ytterligare en gång beskrivs svårigheter i samband med tidsbrist, då en av pedagogerna berättar om en situation då barnen har övertalat henne att påbörja en aktivitet som hon sedan har tvingats att avbryta på grund av tidsbrist. Detta har då bidragit till att situationen har blivit ett stressmoment. Vi anser att det gäller att ha en balansgång mellan att låta barnen ha inflytande och att vara delaktiga i verksamheten, eftersom pedagoger har ett ansvar att tillgodose barnens dagliga behov, vilket innebär att pedagogerna behöver anpassa verksamheten efter vissa rutiner och tider. Pedagogerna bör reflektera över varje situation för att göra en bedömning av vad barnet vid det tillfället kan ha inflytande över.

Didaktiska konsekvenser

Denna undersökning har bidragit till att vi har reflekterat kring vad begreppet inflytande kan innebära. Vi har fått en större förståelse av begreppet och fått en insikt i att arbetet med inflytande innebär mer än vad vi först trodde. För att kunna ge barnen möjligheter till inflytande är det viktigt att tänka på sin barnsyn och sitt förhållningssätt till barnen. Wallin (1996) skriver om att se barnet som kompetent. Hon menar att pedagogerna skall se barnets inneboende möjligheter och därför ställa frågor till barnen i syfte att öka barnens lust att lära. För att kunna se det kompetenta barnet anser vi att man i arbetslaget måste reflektera och diskutera sin barnsyn när det gäller att se och tillmötesgå det kompetenta barnet. Vi hoppas det ska resultera i ett mer professionellt arbetssätt där barns inflytande sätts i fokus.

Något som vi pedagoger också måste tänka på är att vi ständigt bär på makten gentemot barnen. Orlenius (2001) skriver att ledare som bär på makt måste tänka på hur man utövar den. Han menar att det handlar om att ta ansvar för dem som man har makt över och att man inte ska ta ansvaret från dem. I verksamheten anser vi att det är oerhört viktigt att som pedagog inte fatta beslut över barnens huvuden. Vi ska istället både barn och pedagoger tillsammans fatta besluten om verksamhetens utformning, mål och aktiviteter. Arnér (2006) menar att ett av pedagogens viktiga uppdrag är att se till barnens rättigheter genom att exempelvis ge barnen inflytande i verksamheten. Hon menar vidare att detta är pedagogens skyldighet.

Denna undersökning har även bidragit till att vi har fått insikt om att arbeta aktivt med barns inflytande. Dels för barnens skull då de får en mer lustfylld vardag som är anpassad efter deras intressen, tankar och idéer, men även för oss pedagoger eftersom vi anser att detta kommer leda till att arbetet med barnen även för oss bli mer lustfyllt. Varken barnen eller vi pedagoger kommer att veta vad nästa dag har att erbjuda. Detta menar även Åberg (2005) när hon skriver att hennes arbete med barnen blev mer lustfyllt när hon frångick sin planering och istället tog vara på barnens idéer.

Metoddiskussion

Vi anser att self report var ett bra val av metod, eftersom vi fick in bra grundmaterial av de berättelser som pedagogerna bidrog med. Med hjälp av self reporterna fick vi pedagogernas uppfattningar och erfarenheter att utgå ifrån när vi skulle sammanställa resultatet. Vi fick dock ett par bortfall, men vi är ändå nöjda med de bidragen vi fick in. Dessa bortfall kan bero på att pedagogerna kände att tiden saknades för att delta. Varför pedagogerna kände att tiden inte räckte till kan vi endast spekulera i. Vi vet inte om det kan bero på att de endast hade en vecka på sig att skriva ner sina berättelser eller om de hade många projekt i verksamheten just inför jul. Något vi i efterhand inser är att vi hade kunnat dela ut self reporterna tidigare under terminen.

Self reporternas volym av innehåll var varierande, vissa av pedagogerna hade mycket som de ville delge oss, medan några valde att kort sammanfatta sina uppfattningar och erfarenheter. Något annat som vi hade kunnat göra annorlunda var att upplysa pedagogerna bättre om undersökningens innehåll, då vi tror att det hade lett till ännu mer utförliga berättelser.

Förslag till fortsatt forskning

Vi tycker att det har varit intressant och givande att utföra denna undersökning, då vi har fått en stor förståelse för begreppets komplexitet. I denna studie har vi valt att lägga vikt vid pedagogernas uppfattningar och erfarenheter kring ämnet. Exempel på fortsatt forskning skulle kunna vara att fokusera på barnen för att få en bild av hur deras inflytande kan se ut i verkligheten. Detta skulle kunna göras genom att observera barnen i de dagliga aktiviteterna på förskolan. Vi anser att det vore intressant att studera detta för att se hur barnen påverkas av att befinna sig i ett inflytelserikt klimat.

Tack

Vi vill börja med att varmt tacka Dig Kristina Bartley som har handlett oss genom undersökningens gång. All den tid du har lagt ner på oss och vår undersökning har varit till mycket stor hjälp. Vi vill även tacka samtliga pedagoger som har bidragit med sina uppfattningar och erfarenheter.

Referenslista

- Abbott, L. & Nutbrown, C. (2005) *Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia*. Lund: Studentlitteratur
- Arnér, E. (2006) *Barns inflytande i förskolan – problem eller möjlighet för de vuxna?* Licentiatavhandlingar vid pedagogiska institutionen, Örebro universitet 3.
- Bartley, K. (1998) *Barnpolitik och barnets rättigheter*. Göteborg, Kompendiet
- Bartley, K. (2002) ”Värdegrunden och fn:s konventionen om barnets rättigheter”. I Andersson, B & Hägglund, S. (red.) (2002) *Barnets rättigheter*. Rapport 4 från värdegrunden, Göteborgs universitet.
- Corsaro, W. (2005). *The sociology of childhood*. Thousand Oaks : Pine Forge Press
- Dimenäs, J. Björkdahl Ordell, S. Davidsson, B. Dovemark, M. Eriksson, A. Holm, A-S. Jonsson, A-C. Karlsson, R. Kihlström, S. & Malmqvist, J. (2006) *Lära till lärare. Att utveckla läraryrkets olika dimensioner utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Institutionen för pedagogik, Högskolan Borås.
- Hart, R. (1997). *Childrens participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and enviromental care*. Earthscan Publications Ltd, London
- Johansson, E & Pramling Samuelsson, I. (2003.) *Barns perspektiv och barnperspektiv i pedagogiska forskning och praxis*. Pedagogisk forskning i Sverige, Årg. 8 nr 1-2. Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet
- Johansson, E. (2003). *Att närma sig barns perspektiv, forskares och pedagogers möten med barns perspektiv*. Pedagogisk forskning i Sverige Årg. 8 nr 1-2. Institution för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.
- Larsson, S. (1988). *Kvalitativ analys – exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur
- Läraryrket (2004). *Lärarens handbok*. Solna: Läraryrket.
- Magne Holme, I. & Krohn Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik, om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur
- Månsson, A. (2000). *Möten som formar, interaktionsmönster på förskolan mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv*. Institutionen för pedagogik, Lärarhögskolan, Malmö
- Nilsson, L. (2005). Säg inte nej- säg ja. *Pedagogiska Magasinet*, 3, s. 25-29.
- Normell, M. (2004). *Pedagogens inre rum – om betydelsen av känslomässig mognad*. Lund: Studentlitteratur
- Orlenius, K. (2001). *Värdegrunden – finns den?* Stockholm: Runa

Patel, R. & Davidsson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2006) *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur

Qvarsell, B. (2003). *Barns perspektiv och mänskliga rättigheter*. Pedagogisk forskning i Sverige Årg. 8 nr 1-2. Institution för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Rasmusson, B. (2001) *Med barnkonventionen som karta och kompass i kommuner och landsting*. Barnombudsmannen, Stockholm: Kommentus Förlag.

Thurén, T. (1998). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Liber. Stockholm

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för förskolan. Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes

Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Lpo 94*. Stockholm: Fritzes

Utrikesdepartementet. (2003) *Mänskliga rättigheter, konventionen om barnets rättigheter*. Regeringskansliet. Stockholm:

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab

Wallin, K. (1996). *Reggio Emilia och de hundra språken*. Stockholm: Liber

Schultz Larsen, O. (1997). *Psykologiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber

Föreläsning

Dimenäs Jörgen (070129) Undersökningens syfte

Bilagor

Bilaga 1

Self report

Vi är två studenter som går sista terminen på lärarutbildningen med inriktning mot förskolans verksamhet, på Högskolan i Borås. Under sista terminen skall vi skriva ett examensarbete i form av en C-uppsats. I vår studie är vi intresserade av att få kunskap om pedagogers syn och erfarenheter kring barns inflytande i förskolans verksamhet. Därför ber vi dig om hjälp, vi är angelägna om att få veta just vad du har varit med om och dina uppfattningar angående detta ämne.

Syftet med vår undersökning är att studera ett antal pedagogers erfarenheter av barns inflytande i den dagliga förskoleverksamheten.

Våra frågeställningar är följande:

- Hur ser pedagogerna på barns inflytande i förskolans verksamhet?
- Vilka erfarenheter har pedagogerna när det gäller barns inflytande och påverkan i verksamheten?

När en undersökning skall utföras måste Vetenskapsrådets etiska regler tillämpas. De har formulerat fyra huvudkrav som är följande:

Informationskravet innebär i denna undersökning att vi som forskar informerar de berörda om vårt syfte med forskningsuppgiften. Därefter kommer **Samtyckeskravet** som innebär att varje deltagare har rätt till att bestämma över sin medverkan. **Konfidentialitetskravet** står för att alla uppgifter om deltagarna i undersökningen skall ges största möjliga konfidentialitet därmed kommer inga obehöriga att kunna ta del av dessa uppgifter. **Nyttjandekravet** innebär att de uppgifter som vi samlar in endast kommer att användas för forskningsändamål.

Bilaga 2

Här nedan har vi formulerat två frågor där vi vill veta just dina erfarenheter och uppfattningar kring ämnet. Det är inget måste men det är en fördel om ni kan använda er av dataskrivna text när ni besvarar dessa frågor. Ni kan gärna maila detta till någon av oss.

- Berätta vad barns inflytande i den dagliga verksamheten innebär för dig.
- Berätta om några konkreta situationer då du upplevt att du har gett ett eller flera barn möjlighet till att påverka sin situation eller verksamhetens utformning, minst två konkreta situationer då du känner att det har fungerat bra och minst två konkreta situationer då det har fungerat mindre bra.

Om ni har några frågor eller funderingar angående Self reportern så hör gärna av er.

Fredrika Svanström tel: XXXXXXXXX mail: XXXXXXXXXXXXX

Evelina Svalin tel: XXXXXXXXX mail: XXXXXXXXXXXXX

Vi är oerhört tacksamma över din insats!
Evelina Svalin & Fredrika Svanström

HÖGSKOLAN I BORÅS
501 90 Borås
Telefon 033 - 435 40 00